

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
EVANGELICKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

KRIZE RODINY A AUTORITY VE VÝCHOVĚ

Bakalářská práce

Eva Čelikovská
Evangelická teologická fakulta
Mgr. Michael Martinek, Th.D
B 7508 Kombinované studium
Pastorační a sociální práce
2011

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci s názvem „Krise rodiny a autority ve výchově“ napsala samostatně a výhradně s použitím uvedených pramenů.

Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna veřejnosti ke studijním účelům.

Eva Čelíková

V Praze dne 1.6.2011

Krize rodiny a autority ve výchově

Bakalářská práce

Eva Čelikovská

Mgr. Michael Martinek, Th.D

Praha dne 1.12.2011

73 stran

Poděkování

Děkuji tímto Mgr. Michaelu Martinkovi, ThDr., svému vedoucímu práce, za podnětné vedení a Mgr. Marii Ortové za poskytnutí cenných rad. Dále děkuji své vedoucí, paní Evě Špejzlové za mimořádné pochopení pro mé studium, všem svým milým kolegyním za morální podporu a své velké rodině, která se snažila vytvořit mi vhodné prostředí pro psaní.

Eva Čelikovská

ANOTACE

Autorka se v této bakalářské práci pomocí názoru některých odborníků zamýšlí nad úlohou výchovy v našem současném prostředí, nad vztahem mládeže k autoritě učitele a rodiče, i nad tím, co je smyslem bytí člověka. Snaží se najít odpověď na otázku, co to je autorita a proč je v postmoderní době málo akceptovatelná nejen ve školách ale i v rodině. Chtěla by ukázat na možné příčiny tohoto stavu a hledá odpověď na otázku, co by pomohlo tuto krizi zastavit. Ze své každodenní praxe čerpá autorka poznatky, že krize rodin je spouštěcím signálem pro ztrátu autority, bez které je výchova dětí nemyslitelná. Krize rodiny je podle některých autorů, uvedených v této práci také důsledek odklonu od tradice, která po staletí udržovala rodovou hierarchii ve stejné podobě. Autorka si klade otázku, zda by alespoň částečný návrat k této tradici nepomohl k renesanci rodiny jako takové.

Většina dnešní mládeže má díky rozvinuté síti informačních kanálů možnost získávat nadbytek informací, někdy i takových, které pro svůj vývoj ani nepotřebují. To, co je však podstatné pro jejich vývoj a nalezení smyslu života tam mnozí nich zcela jistě nehledají. Tato práce se snaží upozornit na další možnosti, které by podle názoru autorky neměly být opomíjeny při výchově dětí. Autorka této práce je toho názoru, že děti by měly být již záhy informovány o tom, že existuje ještě jiná dimenze života, než ta, kterou jim mnohdy předestírá současná společnost. Seznámení se s křesťanskými zásadami života by podle názoru autorky mělo patřit ke všeobecnému vzdělání, získávanému pokud možno již v předškolních zařízeních a nejenom těch církevních.

Klíčová slova

Krize Autorita Rodina Škola Výchova Křesťanské hodnoty

SUMARRY

The author of this dissertation with the professional public help deals with a theme of a relationship between a teacher or parents authority and young people and she also works with a theme of the meaning of human life. She wants to find an answer to the question what the authority is and why it is acceptable very little at schools but also in the family. She wants to point at possible causes of this state and she looks for the answer to the question what the problems are in family upbringing and what can be done to cure this crisis. From her long-term professional experience she has discovered that family crisis is an activating signal for a lost of authority in child upbringing and as a result children lose their orientation in the system of values.

Most of nowadays young people have a possibility to get a big amount of information through a net of information channels and sometimes this information is not appropriate for their development. They don't search the things which are essential for their development and finding the meaning of life. This dissertation would like to point at other possibilities which, according to the author, should't be missed in child upbringing. Children should be informed about another dimension of life than those offered by today's society. The author thinks that the introduction to Christian values should be a part of general education obtained if possible since pre-school institutions.

Key words

Crisis Authority Meaning of life Family School Cooperation Christian values

Osnova:

PRVNÍ ČÁST - TEORETICKÁ

Anotace	5
Sumarry	6
Úvod	9
1. Kapitola –Základní pojmy	10
2. Kapitola – Naše doba	11
2.1. Domov	12
2.2. Generační problém	13
2.3. Úloha výchovy.....	14
2.4. Informační exploze	16
3. Kapitola –Výchova versus autorita	18
3.1. Osobní odpovědnost dříve a nyní	18
3.2. Vztah tradice a současné výchovy	19
3.3. Výměna autority za quasi autoritu	20
4. Kapitola – Dilemata výchovy v dnešním světě	22
4.1. Žák nad mistra	22
4.2. Mít nebo být	23
4.3. Úloha rodiny při výchově	25
5. Kapitola – Co je autorita ?	28
5.1. Některé z definic autority	28
5.2. Svoboda jedince a autorita	28
5.3. Kde je autorita nejvíce potřeba	30
5.4. Závislost autority na hodnotách	31
5.5. Odpovědnost ve výchově a autorita	32
5.6. Další aspekty krize autority	32
5.7. Postavení dítěte v současném světě	34

6. Kapitola – Potřeby člověka	37
6.1. Potřeby biologické a psychosociální	37
6.2. Duchovní rozměr člověka	37
6.3. Výchova ke hledání smyslu bytí	39
6.4. Důležitost nalezení smyslu	40
6.5. Bůh a my	41
6.6. Jak naložit s hřivnami	42
7. KAPITOLA – Osobnost učitele pro 21. stol.	44
7.1. Jaký by měl být	44
7.2. Na co se klade důraz	44
<u>DRUHÁ ČÁST – PRAKTICKÁ</u>	47
8.1. Cíl praktické části	48
8.2. Použitá metodika	49
8.2.1. Technika sběru dat	50
8.2.2. Charakteristika zkoumaného vzorku	50
8.3. Kazuistika	51
8.3.1. Kazuistika č. 1	51
8.3.2. Kazuistika č. 2	54
8.3.3. Kazuistika č. 3	56
8.3.4. Kazuistika č. 4	59
8.4. Zhodnocení kazuistik	63
8.4. Zhodnocení odpovědí respondentů na anketní otázky.....	65
Diskuze	67
Závěr.....	69
Použitá literatura	71

Úvod

Autorka si v této práci klade za cíl upozornit na krizi, která se dle jejích zkušeností objevuje v mnoha dnešních rodinách a společnosti jako krize vztahů a hodnot. S tím souvisí podle jejího mínění i krize autority. Ráda by pomocí názorů různých autorů analyzovala vybrané kritické jevy a pokusila se pouze v obecné rovině nastínit možné řešení ke zmírnění dopadů na rodinu a společnost. Ze své každodenní praxe čerpá autorka poznatek, že mnoho současných rodin je zmařeno tím, že spolu rodiče soupeří o postavení v čele rodiny. Teoreticky je postavení partnerů v rodině v rovnováze, ale praxe ukazuje, že je to jinak. Je samozřejmě dobře, že se ženám dostalo ve společnosti i v rodině uplatnění, které si zaslouží. Otázka však je, jak to někteří muži, otcové rodin, vnímají a přijímají. Zkušenosti autorky ji vedou k zamyšlení, zda by se narušené vztahy v mnoha současných rodinách (a statistiky hovoří o tom, že téměř polovina manželství se rozvádí) nemohly napravit tím, že by bylo otcům navraceno jejich tradiční postavení v rodině. Dalo by se předpokládat, že by jim pocit důležitosti v rodinném společenství pomohl vrátit zodpovědnost, kterou mnozí z nich, podle zkušeností autorky, zcela ztratili. Vrátila by se jim tím i autorita, která by jim následkem toho náležela. V této práci jsou uvedeny názory některých autorů, kteří se k této myšlence také kloní.

Podle názoru autorky by mnohým rodičům pomohlo, kdyby si vzali na pomoc alespoň část „Desatera“, které dává návod, jak správně žít. Křesťanské hodnoty v něm obsažené by jistě nikoho nepoškodily právě naopak, jejich zvnitřnění by život mnohých lidí velmi zjednodušil. Pro ty, kteří víru a priori nepřijímají by tyto křesťanské hodnoty mohly dostat jakékoliv obecné pojmenování, např. etické hodnoty, aby se předešlo jejich apriornímu odmítnutí ze strany pochybovačů.

1. KAPITOLA – Základní pojmy

Krize

Výraz *krize* pochází z řečtiny, původně ze slova *krino*, které znamená v češtině vybírat, posuzovat, měřit mezi dvěma opačnými variantami, kterými byly úspěch-neúspěch, právo-bezprávi, život-smrt. Z tohoto slova vzniklo později slovo *krisis*, kterým se vyjadřovala rozhodná chvíle nebo doba, rozhodnutí samo nebo nesnáze. V současné době se termín *krize* používá pro označení těžké, rozhodující chvíle, obtížnou situaci, tíseň nebo zmatek (Wikipedia, 2011, s. 1).

Autorita

Matějček specifikuje *autoritu* jako prožívaný vztah převahy jedné osobnosti nad druhou. Tato převaha však není dána násilím a potlačením osobnosti podřízeného, ale vyspělostí nadřízeného (Matějček, 1986).

Vališová uvádí, že *autorita* je pro společnost hnacím motorem, bez kterého by vzájemné společenské vztahy kolabovaly (Vališová aj., 1999).

Rodina

„*Rodina* je společenstvím radosti. Znamená to, že jeden druhému se snaží radost udělat, že mnohé věci se nedějí pro nějakou zásluhu nebo na podkladě rozumové kalkulace, ale prostě jen proto, že jeden má druhého rád“ (Matějček, 1986, s.175).

„*V rodině* je vše závislé na lásce, důvěře a vzájemném porozumění“ (Kafka, 1999, s. 218).

Škola

Škola je místo, kde žáci získávají nové informace, pracují na svých kolech, komunikují s učitelem, komunikují mezi sebou, tráví většinu svého času a kde se chtějí cítit dobře.

Výchova

„Základem *výchovy* dítěte je rodina. V ní jsou otec a matka nositeli ducha a vůle – v ní se neposkvřený dětský rozum opírá a začíná zakládat své vlastní principy pro budoucí život (Kafka, 1999, s. 218).

Křesťanské hodnoty

Mezi křesťanské hodnoty patří *víra* jako normální součást našich životů, *láska* jako podstatná součást Božího charakteru, *naděje*, že budoucnost lidstva i celého světa leží v rukou Boha dobrého, laskavého a milujícího, který přichází na pomoc svému stvoření, *úcta* ke každému člověku, *svoboda* vlastního rozhodnutí, *pokoj a mírumilovnost* (YMCA Orlová-Křesťanské sdružení mladých lidí, 2011)

2. KAPITOLA – Naše doba

2.1. Domov

Mnohý z nás jistě rád vzpomíná na období svého dětství a mládí, které v nás bez ohledu na prostředí, ve kterém jsme tyto životní etapy prožívali, evokuje příjemné pocity bezstarostnosti, kterou jsme mohli zažívat jen díky lásce svých rodičů. Myšlenka, že bychom měli někdy být bez „táty“ a „mámy“ nám připadala nepředstavitelná. Nepřipadalo nám tehdy vůbec divné, že se táta stará o rodinné záležitosti zvenku (vydělává na provoz rodiny a zajišťuje, aby vše fungovalo, jak má) a maminka že zajišťuje rodinu zevnitř (stará se o naše žaludky a o to, abychom nedělali rodině ostudu). A hlavně, to co řekl táta, to platilo jednou provždy, o našich přidělených povinnostech se nediskutovalo. Nad naším konáním vládla otcovská autorita, která si poradila i s našimi pubertálními excesy.

Domov je nesmírně vzácná a důležitá věc. Dobrý domov je jednou z podmínek šťastného dětství. A šťastné dětství je jednou z podmínek pro zdravé a dobré utváření lidské osobnosti. Duševně zdraví lidé tvoří zdravou společnost. Není tedy domov jen tak docela soukromou záležitostí rodičů, ale je v zájmu celé naší společnosti. Z psychologického hlediska domov znamená především místo, kde se dítě cítí v bezpečí. Je chráněno před vším neznámým a nebezpečným, co skrývá okolní svět (Matějček, 1986).

„Pamatujme, že srdcem rodiny je matka. Otec zpravidla vtiskuje svého ducha všemu, co se v rodině děje“ (Kafka, 1999, s.219).

K domovu patří i určitá stabilita domácího řádu. Každý domov se vyznačuje trochu jiným denním programem, jiným pořádkem, jinou soustavou hodnot, jiným životním stylem. Dítě tento domácí řád nasává všemi smysly, přejímá jej jako samozřejmou dennost. I když si najde svou vlastní cestu a svůj vlastní řád, bude onen původní řád rodinného domova stále v pozadí (Matějček, 1986)

2.2. Generační problém

Nelze, než souhlasit s autorem Jiřím Pelikánem, který ve své publikaci *Výchova pro život* kromě jiného uvádí, že nikdo z nás si nemůže vybrat dobu do které by chtěl být zrozen. Žijeme tady a teď. Starší generace vzpomíná na krásná léta svého mládí a mladí se domnívají, že to krásné je teprve čeká (Pelikán, 2004). Autor si vypůjčil ke své úvaze citát Karla Čapka, který kdysi řekl: „*staří si myslí, že to lepší s nimi odchází, zatímco mladí jsou přesvědčeni, že to lepší přichází právě s nimi.*“ (in Pelikán, 2004, s.

Musíme se tedy snažit, abychom předali svým potomkům dobrý návod, jak správně žít, aby oni měli na čem stavět svoji vysněnou lepší budoucnost.

Vědomí generační příslušnosti patří nepochybně k trvalým přívlastkům mladistvého věku. Přichází přirozeně a nutně s vývojem vztahů k druhým, společná potřeba odlišit se a „osvobodit“ od svých rodičů a ostatních vychovatelů. Od věků do věků platí, že jedna lidská generace mohla předávat vždy té následující všechny své zkušenosti. Kolika chyb by se ti mladí mohli vyvarovat a oč šťastnější život by měli.

Slyšíme-li vyprávět lidi opravdu staré, jak to vypadalo za jejich mladých let, posloucháme to zpravidla se zaujetím jako historický román. Avšak nepocítujeme, že by to mělo být závazné pro nás dnes. Někdy dojdou věci tak daleko, že mladý člověk, otrávený věčnými příklady ze života rodičů, už

nevnímá ani to dobré, co mu ten starší nabízí a dává. Čím jsou zkušenosti rodičů lidsky obecnější, tím lépe se sdělují a přijímají. Míra konfliktů mezi generacemi je dána tím, jak dalece generace rodičů dává generaci svých dorůstajících dětí možnost ne uchovávat a opatrovat to, co bylo stvořeno, ale hledat nové, angažovat se pro nové, tvořit nové (Matějček, 1986).

2.3. Úloha výchovy

Pelikán uvádí, že je jisté, že již od pradávna se lidé snažili najít určitá pravidla morálky, která by vyjadřovala jakýsi obecný cíl výchovy člověka. Výchova však podle něho není všemocná. Velký význam má jak dědičnost, tak vliv prostředí, ve kterém se nacházíme. To vytváří naše zkušenosti, které se odrážejí v utváření našich vztahů, názorů a postojů (Pelikán, 2004). S tímto názorem souhlasím. Dědičnost je podle mého názoru mnohdy velká překážka (nebo naopak pomocnice) při formování osobnosti. Jsem však přesvědčená, že dobře vedenou výchovou lze mnohé napravit.

Život sám přináší denně celou spoustu situací, kdy musíme zasahovat zcela bez přípravy a bez důmyslných úvah. Sotva bychom dokázali nalistovat v příručce, co máme právě teď udělat, aby to bylo výchovně správné. A právě v těchto situacích je dítě vychovááno, i když si to sami třeba ani neuvědomujeme. Ne podle nějakého vypracovaného výchovného plánu, ale prostě denním životem, kdy se chováme bezprostředně, upřímně a citově. Takový člověk pak vyrůstá se zdravým sebevědomím, schopen sympatického vcítění do potřeb druhých. Nestačí mít dítě rád a hledět jen na jeho prospěch, ale je třeba mít rád i druhé lidi, důvěřovat jim, přijímat je se sympatií. A jestliže to dovedeme sami, pak tomu snadno naučíme i své děti a své vnuky (Matějček, 1986).

„Výchova, která je založena na zásadě uspokojování fyziologických potřeb (výživa) a hmotného zajištění je scestná a svrchovaně škodlivá. Bez opory duchovní a rozumové výchovy hmotné hodnoty spíše škodí“ (Kafka, 1999, s.163).

Výchova dětí je nejodpovědnějším úkolem rodičů, musí být programově ustálenou zásadou. Za žádných okolností rodiče nesmějí odvádět děti od pravidel, které jim až dosud vštěpovali. Rodiče musí být vždy příkladem. Lidský duch v sobě obsahuje přirozený základ pro utváření dokonalého člověka. Proto nikdy ani rodiče, ani vychovatelé nesmějí připustit, aby se dítě cítilo podceňeno. Povinností rodičů a vychovatelů je vést dětskou mysl k důvěře a pravdě (Kafka, 1999).

Pelikán se mimo jiné zamýšlí nad tím, na co bychom se měli zaměřit, aby se nám nepovedlo pro samou vědu a techniku zničit sami sebe jako člověka. Měli bychom se podle autora vrátit do fáze uvědomění si, co je podstata člověka, a jak ho vychovávat k jeho lidství. Současně si klade otázky, zda lze děti vést ve výchově k sebeprosazování, aby zároveň zůstaly ohleduplné a tolerantní k druhým? A dále, zda je štěstí skutečně závislé na dosažení dobrého postavení a získání majetku? Nebo naopak, povedou-li se děti výchovou k respektování zásad obecné lidské slušnosti, nezůstanou na okraji společnosti? Prosadí se v životě? Nepřeválčují je dravější jedinci? Budou i pak děti šťastné? (Pelikán Pro dnešní civilizaci je typická snaha o vytvoření výkonové společnosti. Tato tendence se promítá především do ekonomické oblasti. Poznamenané jsou však i jiné oblasti, např. v kultuře. I zde se klade důraz na výnosnost a návratnost investic a stále méně se hledí na přínosnost pro lidi a společnost.

Celkem logicky toto vede ke změně hodnotových stupnic, kde se upřednostňuje výkon a vnější úspěch před duchovními a morálními hodnotami. Ve svém důsledku se tímto společnost štěpí na úspěšné a

neúspěšné, přičemž mírou úspěchu je velmi často pouze postavení a materiální hodnoty. Jsem toho názoru že takto směřovaná výchova svazuje člověka a okrádá ho o vnitřní svobodu.

„Lidský duch je netušenou základnou vloh, schopností a vlastností, které lze výchovou a vzděláním probudit k rozvoji a vyspělosti“ (Kafka, 1999, s. 186).

Prvotní rodinná výchova musí být založena na odhodlání rodičů vychovávat duchovně vyspělého a mravně pevného člověka, lidsky a křesťansky vyzbrojeného jedince. Výchova dětí, založená na uvedeném duchu je předpokladem jejich životního štěstí. Výchovným cílem rodiny nemůže být pouze vybudování zdravého, silného, rozumově vyspělého a dobrého člověka, ale také vložení mravního a křesťanského základu do jeho duše (Kafka, 1999).

2.4. Informační exploze

Významný podíl na utváření společnosti má bezesporu informační exploze – dennodenně jsme zavalováni množstvím často nesystemizovaných informací. Projevuje se to samozřejmě i ve školní výuce, kde narůstá množství poznatků v jednotlivých předmětech a tím uniká celkový pohled na realitu. Již předškoláci jsou zahlceni a přesyceni informacemi a vzniká tak nebezpečí vyvolání nechuti k dalšímu prohlubování nabytých vědomostí, či sledování nových trendů ve vlastní profesi (Pelikán, 2007).

Není zatím prozkoumáno, jaký vliv převážně na mladé lidi a na jejich teprve se utvářející osobnost budou média, převážně televize a internet, mít. Lze samozřejmě diskutovat o tom, zda násilí, které se prolíná téměř celým televizním programem, má neblahý vliv na delikvenci mládeže. Vlivem médií se mění také systém osobních vzorů mladých lidí. Vnější úspěšní lidé jsou

médii prezentováni jako celebrity, které vystavují na odiv svůj způsob života. Stávají se pro mladé lidi vzory, které se snaží napodobovat. Ne vždy jsou tyto celebrity vhodnými vzory k následování, ať už svým způsobem života nebo profesní způsobilostí.

Max Kašparů píše ve svém novinovém článku o své zkušenosti ze své praxe. Na otázku, na kolik mají seriálově nabízené vzorce vztahů reálný dopad do společnosti, Max Kašparů odpovídá, že podle názorů klientů přesně pozná, který televizní „kanál“ ten který klient sleduje (Kašparů, 2011, s.5).

Vzor rodičů je upozadován, zčásti i tím, že vlivem úspěchaného životního stylu se ztrácí prostor pro sblížení rodičů a dětí při společných činnostech (Pelikán, 2007).

Podle mého názoru je to velká škoda, protože právě při těchto společných činnostech jsou rodinné vazby nejvíce upevňovány a vzor rodičů tak má nejvíce prostoru.

3. KAPITOLA – Výchova versus autorita

3.1. Osobní odpovědnost dříve a nyní

Důležitou součástí právního řádu byla právní úprava vztahů v manželství, v rodině a k dětem. Úprava rodině právních vztahů byla v roce 1949 vyčleněna z modifikace občanského práva a byl vytvořen samostatný rodině-právní kodex – zákon č. 265/1949 Sb., O právu rodinném. Především byla zakotvena rovnoprávnost muže a ženy, zajištěno stejné postavení všech dětí, ať se narodily v manželství nebo mimo ně, dále ochrana mateřství a rodiny ze strany společnosti. Zákon O právu rodinném se stal základním zákonem samostatného odvětví našeho právního řádu – rodinného práva. Muž přestal být hlavou rodiny. Došlo k přeměně právního institutu tzv. otcovské moci v moc rodičovskou. Oba rodiče dostali stejná práva a povinnosti při výchově a výživě dětí. Nebylo již třeba ustanovovat při úmrtí otce zákonného zástupce poručníka k výkonu rodičovské moci (Radimský, Radvanová, 1989).

Před rokem 1989 měli lidé zajištěny určité jistoty, že budou žít ne přepychový, ale klidný život a nebudou mít za nic moc velkou zodpovědnost. Jako protiváhu museli dát svoji poslušnost.

V současné době má každý svou dávku svobody, která s sebou nese povinnost převzít zodpovědnost za sebe i své blízké. Zde dochází k jevu, který Jiří Pelikán nazývá *naučená bezmocnost*. Je to jev, kdy se populace dožaduje své svobody, ale zodpovědnost by potřebovali přenést na někoho jiného. Pro dosažení sociální zralosti je však nutná právě schopnost a ochota převzít zodpovědnost (Pelikán, 2004).

Toto je však podle mého názoru právě ten fenomén, který dnešním mladým lidem, vstupujícím do společného svazku, chybí. Zodpovědnost v sobě

obsahuje povinnost a odříkání vůči sobě i druhým. A to se neslučuje s filosofií dnešní doby, kdy si mnozí chtějí svůj čas pouze bezstarostně „užít“.

Svoboda je nejpřísnější existující kázání. Z tohoto vyplývá, že osobní svoboda člověka končí tam, kde začíná svoboda druhého. Člověk se sám musí orientovat v uplatňování svobody své duše a vůle. Protože člověk je vázán odpovědností ke své vlastní svobodě, musí s ní nakládat ukázněně. Za jeho přirozeným právem na vnitřní svobodu totiž stojí zákonodárce veškerého práva – Bůh (Kafka, 1999).

3.2. Vztah tradice a současné výchovy

Dalším typickým rysem současné doby je rozchod s danými společenskými tradicemi, zejména v rodinách. Dnes má přednost postavení, majetek a úspěch před rodinným životem. Chybí též hlubší vztah dětí k rodičům. Většině dětí chybí postava otce, kterého by milovaly a převzaly jeho kulturní tradice (Pelikán, 2004).

Ze své praxe mám poznatek, že matky samoživitelky mnohdy brání otcům svých dětí ve styku se dětmi, aby na ně nemohli mít výchovný vliv. Svým způsobem je to odplata za jejich opuštění rodiny. Naše zákony jsou v tomto bodě spravedlivé a teoreticky nechávají otcům stejné možnosti jako matkám. Mnohdy ale ani zákony nedokáží zatvrzelost srdcí usměrnit.

V knize Exodus, která je součástí Písma svatého, nám bylo prostřednictvím Mojžíše předáno Boží poselství. Mimo jiné se v ní praví toto: „Cti svého otce i matku, ať jsi dlouho živ na zemi, kterou ti dává Hospodin, tvůj Bůh“ (Ex 20, 12).

Stejné doporučení se objevuje i v Zákoně o rodině, kde se mimo jiné praví, že dítě je povinno své rodiče ctít a respektovat (§ 35, 2004).

Problém krize ve výchově zmiňuje i Hannah Arendtová ve své knize esejí *Krize kultury*. I ona se domnívá, že krize autority ve výchově úzce souvisí s krizí tradice. Tradiční pojetí výchovy, kdy úcta k minulému byla podstatnou součástí duchovního obzoru, vychovatelům usnadňovalo práci. Předkové byli pro své potomky příkladem k následování a to tak, že už tím, že člověk stárne, stává se autoritou pro jiné.

Vychovávat vlastní děti znamená budovat na pozitivních zkušenostech z vlastního dětství (Kafka, 1999).

Tradiční roli matky ustanovila počátkem dvacátého století průmyslová revoluce. Přejít od venkovské zemědělské společnosti k městské přinesl zřetelně odlišné role podle pohlaví, které v rodině vytvořily navzájem neslučitelné a protikladné mocenské základy. Zatímco otec dostal mnohem větší moc v pracovním světě, matce byla dána stejná, ale skrytější mocenská základna v oblasti výchovy dětí. Z tohoto důvodu si i dnes mnoho lidí myslí, že děti patří více matkám, než otcům. V důsledku těchto kulturních vlivů mají mnozí otcové pocit, že k výchově dětí nemohou výrazně přispět. Řada matek je, bohužel, téhož názoru (Teyber, 2007).

3.3. Výměna autority za quasi autoritu

Mladí lidé ztrácejí dnes hlubší vztah ke svým rodičům a tím ztrácejí i vztah k tradičním autoritám. To vede nejrůzněji k tomu, že mladí hledají autority nové, ve kterých by našli určitou oporu. Tak se stává, že podléhají

názorům, se kterými se v životě setkávají a které jsou jim buď duchovně blízké nebo třeba jen nové a nekonvenční. Mnohdy mají mladí sklony se těmto doktrínám podřídít, neboť se ve skupině stejně oslovených jedinců cítí silnější, významnější a proto jsou ochotni respektovat pravidla této skupiny a podřizovat se jim (Pelikán, 2004).

„A tak se zdánlivá samostatnost, která se projevuje mj. i popřením dříve uznávaných autorit, nenápadně mění ve skutečnou závislost na autoritách nových. Ty si pak člověka přisvojují a zpracovávají jej podle svých potřeb.“ (Pelikán, 2004, s. 21).

Otec i matka musí mít jasnou představu o vzbuzení autority v rozvíjejícím se dětském myšlení. Autorita rodičů nesmí být založena na pouhém vykonávání požadavků a slepém uposlechnutí každého příkazu. Cílem rodičovského snažení nesmí být nesmlouvavá poslušnost, ale správná koncepce celkové výchovy (Kafka, 1999).

4. KAPITOLA - Dilemata výchovy v dnešním světě

4.1. Žák nad mistra

Prokešová vidí ve své publikaci *Dítě a současný svět*, problém výchovy z trochu jiného pohledu. Píše, že člověk je nucen řešit téměř každodenně určitá dilemata více či méně významných rozhodnutí. Dilema výchovy podle autorky vyplývá z celkového vnímání světa, kde je dítě ve spotřební společnosti neustále vystaveno tlaku společnosti, která nenachází smysl sebe sama a kde je morální pouze to, z čeho plyne osobní prospěch. Prokešová zde dále konstatuje, že v současnosti dochází k novému jevu. Poprvé v historii lidstva jsou děti v určité oblasti schopnější, než dospělí. Je to oblast informatiky a počítačů. Děti dokážou ovládat tyto přístroje takovým způsobem, který pro dospělé znamená zcela nevyšlapanou cestu. Touto cestou se ovšem děti vzdalují téměř tisíciletým tradicím v prožívání dětství (Prokešová, 1999).

Nakolik je to pro dětskou duši škodlivé a zda je to škodlivé, zatím žádný vědecký výzkum neprokázal.

Nastává tedy dilema. Co lze v současné výchově dítěti nabídnout? Jak ho vychovávat? Kam zaměřit výchovu, péči o duši v ne-oduševnělém světě, kde vládne technika? Druhé dilema vychází z izolace dospělého, který je na základě své nezaviněné technické neznalosti izolován od dětského světa technických vymožeností a počítačových her. Naskytá se otázka, zda tyto technické vymoženosti nezastíní prastaré kulturní tradice lidstva, představy a pohádky, které nebudou oživovány prostřednictvím láskyplného slova, které je stále častěji nahrazováno studenou, neosobní technikou. Bude v budoucím světě ještě místo pro duchovno a duševno?

Je tato situace pouze pozvolným vývojem, který nelze ničím zastavit, nebo je již nenapravitelně překročena mez, kdy se situace vymyká z rukou už proto, že si ji současný člověk není schopen uvědomit? (Prokešová, 1999).

Zde je třeba uvést, že žádnému vědeckému pokroku by nemělo být dovoleno, aby potlačoval přirozený řád a vývoj světa. Technický pokrok, který z lidské duše vytěsňuje lidství, je špatný pokrok a neměl by být brán na zřetel.

Člověk zítřka se musí naučit znát sám sebe a schopnosti své duše. „Základem mravního přístupu člověka k rozvoji vlastní duše je poznání zákonů myšlení, schopností rozumu a vůle, aktivity vlastního sebevědomí a odhodlání soustavného a nepřetržitého sebevzdělávání“ (Kafka, 1999).

4.2. Mít nebo být

Mnozí vychovatelé a nejen oni se jistě zamýšlejí nad tím, na čem by měla být založena péče o duši a v čem by měla být odlišná od té tradiční (pokud by takovou měla být)?

Opravdové kvality své duše však lidé dosud neznají. Mnozí nepocítují sílu psychické schopnosti svého vědomí, myšlení, významu duševního růstu a možnosti jejího vývoje. Veškerý současný svět, a tím i všichni lidé jako samostatná individua, žijí v prostředí zla a pokleslé morálky. Proto za nejdůležitější považují možnost každého člověka pochopit, že v sobě má uloženou schopnost změnit sám sebe a že je povinen cestu k pozitivní změně hledat, najít a realizovat (Kafka, 1999).

Prokešová si klade otázku, kvůli čemu jsme vlastně zde na světě. Je to snad kvůli velkým výdělkům, kterými se v naší spotřebně-konzumní společnosti měří hodnoty? A opravdu je nutný ten přebytek zboží, nános materie a blahobytu, který má vytvořit nový mýtus o tom, že žádná krize neexistuje? (Prokešová, 1999).

Jsem přesvědčená, že člověk je z touhy po přepychu a honby za pohodlným životem v podstatě velmi unavený. Je však jako dostihový kůň, který nesnese svého soupeře na výhodnější pozici. Kvůli výhře je schopen hnát se zcela nesmyslně za svým cílem bez ohledu na následky.

Alternativa mezi vlastněním a bytím se neobrací k běžnému lidskému rozumu. Může se zdát, že „mít“ je normální životní funkcí-abychom mohli žít, musíme určité věci mít. A dále, abychom se mohli z věcí těšit, musíme je mít. Jak může v kultuře, kde největším cílem je mít - a mít víc a víc – existovat nějaká alternativa mezi vlastněním a bytím. Naopak by se mohlo zdát, že pravou podstatou bytí je vlastnění, jestliže nikdo nic nemá, je nic (Fromm, 2001).

Slovy „mít“ a „být“ nevyjadřují určité oddělení vlastnosti podmětu, ale vyjadřují dva odlišné druhy orientace vůči sobě a světu, dva odlišné druhy charakteru, z nichž ten převládající celkově určuje myšlení a jednání daného člověka (Fromm, 2001).

I Miriam Prokešová si ve své publikaci *„Dítě a současný svět“* klade otázku, kvůli čemu jsme vlastně zde na světě. Je to snad kvůli velkým výdělkům, kterými se v naší spotřebně-konzumní společnosti měří hodnoty? A je opravdu nutný ten přebytek zboží, nános materie a

blahobytu, který má vytvořit nový mýtus o tom, že žádná krize neexistuje?

Jsem přesvědčená, že člověk je z touhy po přepychu a honby za pohodlným životem podstatě velmi unavený. Je však jako dostihový kůň, který nesnese svého spolubratra na výhodnější pozici. Kvůli výhře je schopen se hnát zcela nesmyslně za svým cílem bez ohledu na následky.

4.3. Úloha rodiny při výchově

Rodina je nejužší společenství lidí. Zde dítě žije, vyvíjí se, projevuje chuť do života a je zde položen základ jeho budoucího života. Je místem bezpečí a jistoty a uspokojování nejelementárnějších lidských potřeb. Atmosféra rodiny je však pokaždé jiná. Je utvářena rozdílnými rodinnými rituály, kodexy, různými legendami a dalšími rodinnými specifikami. Může vyzařovat teplo a pohodu, ale i nehostinnost a chlad. Toto vše působí na vývoj dítěte a utváří jeho postoj k životu. Problémem nejsou děti, ale dospělí. Ti mají spíše sklony nedávat dětem přesná pravidla a umožnit jim tak oprostít se od hodnot a ideálních cílů. Dospívající jsou ponecháni sami sobě a důsledkem je jejich nevhodné chování. Sami rodiče nejsou pro své děti autoritou. V rodině, kde jsou děti svědky nevhodného jednání svých rodičů, kdy se ve velkém rozpadají manželské svazky i mimomanželské vztahy, se rodiče těžko dočkají přirozeného respektu ze strany dětí. V rodině, kde se dětem povoluje téměř vše, se vychovává netolerantní sobec, který má na druhé straně obavy, že rodiče nebudou dost schopní a silní ho v případě potřeby ochránit (Prokešová, 1999).

Rodiče jsou první, kdo mají odpovědnost za výchovu svých dětí. Tuto odpovědnost dosvědčují především vytvořením domova, v němž je něha,

odpuštění, úcta, věrnost. Zvláště je vhodným místem k výchově ke ctnostem. Děti se musejí naučit odříkání, zdravému úsudku, sebeovládání – což jsou podmínky každé pravé svobody. Rodiče mají své děti učit, aby podřizovaly hodnoty hmotné a pudové hodnotám vnitřním a duchovním. Rodiče mají též velkou odpovědnost za to, aby dávali svým dětem dobrý příklad (Apoštolská konstituce, 1995).

Každý vztah rodič-dítě s sebou přináší ambivalenci, smíšené pocity, konflikty. I ti nejoddanější a nejhodnější rodiče své děti často zklamou. Uvědomte si, jak často dětem říkáme, že nedostanou, co by zrovna chtěly nebo nemohou dělat to, co se jim zachce. V očích dítěte jsou rodiče těmi, kteří utěšují a uspokojují, ale zároveň rozčilují, zakazují a občas také vystraší (Warshak, 2003).

Pro výchovu v rodině je důležité, aby děti byly vedeny k pochopení světa. V praxi to znamená, aby teoretické poznatky, které získaly ve škole, dokázalo rodinné prostředí převést do praktického využití v každodenním životě. Tím se pomáhá vytvářet názor mladého člověka na svět a na jeho místo v něm. Tato výchova k moudrému nazírání světa a k nacházení si vlastního úhlu pohledu vede k nadhledu, kterého je zapotřebí k překonávání stresových situací. Každý člověk by měl mít svůj osobitý systém k vytváření tohoto nadhledu, který by mu pomohl pochopit velikost a míru problémů, které právě řeší. *„I to je součástí výchovy k vnitřní vyrovnanosti a nakonec i k lidskému štěstí.“* (Pelikán, 2004, s. 48)

Lidé přicházejí na svět s nestejnými předpoklady a schopnostmi. Po předcích zděděné lidské vlastnosti v každém člověku čekají na první i

další postupné výchovné impulzy, které již u nemluvněte vyžadují odpovědné výchovné působení rodičů a vychovatelů (Kafka, 1999).

Vychovávat vlastní děti znamená budovat na pozitivních zkušenostech z vlastního dětství. Ve výchově je nezbytné umět proniknout k povaze dítěte a důkladně ji poznat. Jen tehdy je možné rozvíjet vrozené vlastnosti a začít v dítěti podporovat to dobré a nadějně a tlumit to nebezpečné a škodlivé. Výchova dítěte je závislá na jeho duchovních a tělesných předpokladech. Výchova a vlohy jsou spolu těsně provázány. Kdo je povolán k výchově dítěte, musí chápat dětskou osobnost v jednotě ducha a těla. Společenské předpoklady musejí být nastaveny tak, aby od rodičů vyžadovaly pečlivou a odpovědnou výchovu a vytvoření příznivého výchovného prostředí (Kafka, 1999).

Jsem toho názoru, že stát by měl rodičům a potažmo rodinám garantovat takové sociální podmínky, které by umožňovaly rodičům naplno se věnovat svým dětem a mít tak podmínky pro zodpovědnou výchovu.

5. KAPITOLA – Co to je autorita ?

5.1. Některé z definic autority

Autorita - uznávaná vážnost, úcta, rozhodující vliv, moc (Linhart, 2008, s.49).

Matějček specifikuje autoritu jako „prožívaný vztah převahy jedné osobnosti nad druhou. Tato převaha však není dána násilím a potlačením osobnosti podřízeného, ale vyspělostí nadřízeného. Ten kdo se jen bojí, ten hledá cestu úniku a nikoliv cestu napodobení či identifikace se svým vzorem. Autorita tedy není pouhé podřizování, ale působení silou osobnosti“ (Matějček, 1986, s. 309).

Vališová uvádí, že autorita je pro společnost hnací motor, bez kterého by vzájemné společenské vztahy kolabovaly. Idea svobody a demokracie, byla však dovedena až k takové krajnosti, že autorita, kázeň a řád byly považovány za něco nepřijatelného i v oblasti vztahů mezi dospělými a dětmi. Ve výchovné praxi je však stále více zřejmé, že škola ani rodina bez autority a smysluplného režimu pozbývá základní funkce a jistotu a ztrácí svoji hodnotu (Vališová aj., 1999).

Podle mého názoru v sobě autorita obsahuje toleranci a úctu ke každému mému bližnímu. Může to být můj vrstevník, kterého si vážím a jehož názor respektuji.

5.2. Svoboda jedince a autorita

Proč se tomuto tématu věnuje taková pozornost? Je to tím, že v demokratické společnosti vyžaduje výchova kromě respektování

svobody individua a jeho práv na sebeurčení i takové pojmy, jako jsou odpovědnost, sebeovládání, vnitřní kázeň a volní úsilí při dosahování cílů. V poslední době někteří odborníci dochází k názoru, že výchovné působení školy i rodiny bez autority ztrácí svoji hodnotu a pevnou jistotu a dokonce i základní funkce (Pelikán, 2004).

Jsem toho názoru, že téměř každý člověk jistě uzná, že k řešení krize ve výchově je nutná spolupráce rodiny a školy. Škola musí mládež naučit přemýšlet, hodnotit, uznávat a tolerovat rozdíly. Rodina by měla především předávat smysl života a budovat v dětech svědomí, schopné rozlišovat dobro od zla. Je však nutné s tím začít co nejdříve. Proč by nemohly být již v předškolních zařízeních děti seznamovány s těmito opěrnými body duchovní existence člověka. Je jedno, zda to bude pod hlavičkou křesťanské či jiné výchovy. Je však třeba s tím začít co nejdříve, dokud ještě není dětská duše ušpiněná.

Schopnost rozpoznat rozdíl mezi dobrem a zlem pramení v lidské přirozenosti, jejím mravním vědomí a v přijetí zásady existence svobodné vůle. Udržení spořádaného a lidsky čistého společenského života je na uvedené zásadě založeno, takže existuje předpoklad zdokonalování mravního a právního řádu, obsahujícího svobodu pro všechny (Kafka, 1999).

„Musí existovat platforma práv a povinností, o kterých se nediskutuje. Je nutno znovu získat vážnost rodičů i učitelů, a to nikoliv za pomoci veřejné síly, nýbrž díky inteligenci a kompetenci. Rodiče i učitelé mají právo děti přinutit, kdykoliv uznají, že je to pro ně užitečné“ (Ferrero, 2007, s.20).

Svoboda je mohutnost, zakořeněná, v rozumu a ve vůli jednat nebo nejednat, udělat to či ono a tak sama od sebe konat vědomé skutky. Díky svobodné vůli rozhoduje každý sám o sobě. Svoboda je v člověku silou, umožňující růst a zrání v pravdě a dobru. Svoboda dosahuje své dokonalosti, když je zaměřená na Boha. Svoboda činí člověka odpovědným za jeho skutky v té míře, v jaké jsou dobrovolné (Apoštolská konstituce, 1995).

5.3. Kde je autorita nejvíce potřeba

Autorita je fenomén, se kterým se ve svém životě setká více nebo méně každý. Jejím problémem se zabývali a zabývají nejen psychologové, ale tohoto tématu se dotýká i sociologie, filosofie, politologie a jiné. Je to tedy téma, které zajímá široké spektrum společnosti. Ve svých úvahách hledají příčiny krize autority a hledají způsob, jak využít její vliv k nápravě narůstajících problémů s kázní. Neboť autorita by měla být především vrácena do školství a do rodiny. Tam je stejně důležitá jako je důležitá statika pro architekturu. I zde záleží na každém detailu. Autorita je tedy garant pozitivních hodnot lidského vývoje a měla by být vážena a ctěna.

„Vzdělaná duše vládne nezměrnou energií a dříve netušenou silou vůle. Miluje moudrost, kterou čerpá z poznání a vlastních životních zkušeností. Dokáže rozpoznat rozdíl mezi pouhou autoritou a skutečnou filozofickou podstatou“ (Kafka, 1999, s. 259).

5.4. Závislost autority na hodnotách

Vališová uvádí, že autorita je závislá na hodnotách, které reprezentuje. Jejich existence je však ohrožena buď tím, že se nositel autority zpronevěří původně proklamovaným hodnotám, nebo se prokáže, že k jejich proklamaci neměl morální kredit. Pak autorita mizí, protože ztratila svůj mandát. Může se stát i to, že sám vývoj nahrazuje zastaralé hodnoty a nahrazuje je novými autoritami. Ani bez hodnot, ani bez autorit se žádná společnost neobejde. Autorita nás provází všemi životními situacemi, určuje a ovlivňuje vztahy mezi lidmi. Při hledání fungujících vztahů by neměla být autorita vyloučena (Vališová aj., 1999).

Vališová se ptá : „Kde je příklad hodný následování? Jakou autoritu může mít učitel ve společnosti, která nemá představu o smyslu vlastního státu, která se dobrovolně a vší silou dezintegruje a proměňuje v beztvárovou masu nespojených individuí, která existuje ne pro spolupráci a vzájemnost, ale pro egoismus, násilí a boj, ve kterém vítězí hrubá síla a bezohlednost?“ (Vališová aj. 1999, s.97).

V současné době poklesla prestiž učitele na minimum. Příčinou jsou společenské změny posledních desetiletí v naší společnosti. Po roce 1989 došlo postupně ke společenskému rozkladu, který se vyznačuje bezzákonností, libovůlí a svévolí. Namísto posilování principů demokracie a humanitní morálky se rozšířila představa o neomezené svobodě individua. Vedoucí složky společnosti budují tržní hospodářství bez regulace normami, které buďto vůbec neexistují nebo jsou beztrestně obcházeny. Budování tržního hospodářství je chápáno jako obohacovat se za každou cenu, bez zábran a skrupulí nebo ohledů. Důležité politické a

ekonomické pozice obsazovali často podnikavci bez odborné kompetence a lidské autority, kteří zneužívali příležitostí a obohacovali se mnohdy nezákonnými prostředky (Vališová aj., 1999).

5.5. Odpovědnost ve výchově a autorita

Arendtová řadí problém autority ve výchově do souvislosti s krizí autority obecně, což považuje za charakteristický rys moderního světa v našem století. Podle autorky, a nejen podle ní, patří výchova k těm nejzákladnějším a nejnutnějším činnostem, ba povinnostem společnosti. Společnost se stále mění tím, jak se rodí další a další generace, které nejsou ještě hotovými lidmi, ale kterými se teprve pomocí výchovy utvářejí. Za to mají odpovědnost rodiče. Ti nesou na svých bedrech odpovědnost za to, že děti posílají zároveň do života i do světa. Před tímto světem je musí chránit pomocí bezpečí domova, který rodiče vytvoří a kam se budou společně všichni vracet. Zde také mohou děti v bezpečí vyrůstat (Arendtová, 1994).

5.6. Další aspekty krize autority

Krize autority se může vztahovat také k problému individuálního přístupu. V naší současné společnosti je individuální prospěch jedince stavěn nad prospěchem společnosti. Většina dětí není nikým omezována ve svých nárocích. Velmi vydatně jim v tom pomáhá reklama, která se vkrádá do jejich myslí na každém kroku a ovlivňuje tak jejich chtění. Stejně tak působí na naše myšlení i média, kterými jsme manipulováni, aniž si to uvědomujeme. A to není řeč o módě, která způsobuje, že veškerá individualita např. náctiletých vypadá tak, že se všichni stejně češou,

stejně líčí a stejně oblékají. Tato unifikace je většinovou společností přijímána, zatímco dodržování kodexů, je společností odsuzováno jako snaha různých hnutí, politických stran nebo náboženských sdružení o jednotu a přizpůsobení se jejich členů (Pelikán, 2004).

Na druhou stranu si příslušní odborníci uvědomují, že “individualista se vyznačuje tím, že jde za svým cílem často bez ohledu na ty ostatní a nejednou s jejich zneužitím. Pro něj je prioritní jeho vlastní záměr i zájem“ (Pelikán, 2004, s. 111).

Jedinci, kteří jsou vychováni v pocitu, že jsou v rámci individuality zcela svobodní a neomezení se v lepším případě stanou individualisty, kteří vše podřídí především vlastním potřebám, bez ohledu na druhé lidi, v horším případě pak nebudou respektovat normy lidského soužití.

Pocit naprosté svobody jedince může končit i konfliktem se zákony. Neschopnost respektování druhého člověka má za následek potíže např. na pracovišti, ale i v ostatních vztazích k lidem, se kterými se v různých situacích setkává. Od takového člověka nelze očekávat ani zodpovědnost za rodinu, kterou založí (Pelikán, 2004).

Krise autority ve výchově je dle mého názoru propojena s naším negativním postojem k naší minulosti a tradici. Právě před minulostí by měl mít vychovatel respekt, neboť je to on, kdo zprostředkovává vztah mezi novým a starým.

„Svoboda, která není libovůlí, ale možností být sebou, ne jako svazek chtivých žádostí, ale jemně vyvážená struktura, která je v každém okamžiku konfrontována s alternativou růstu nebo úpadku, života nebo smrti (Fromm, 2003, s. 198).

Mnohem složitější vztahy nastávají v dodržování kázně svobody občanské. To už je případ, kdy nerozhoduje člověk jako jedinec, ale do rozhodovacího procesu vstupuje také druhý člověk. Respektování práv obou stran je pak předmětem kázně každého jednotlivce (Kafka, 1999).

Na případnou námitku, že se autorita přičí svobodě a demokracii lze reagovat, že autorita není totožná s prosazováním moci násilím, potlačením, převahou a vlivem. Funkční charakter autority se spojuje s momentem dobrovolnosti a lidskou nebo odbornou (nejlépe oběma) převahou nositele autority. Vychovávat neznamena přetvářet člověka podle obecného modelu, zbavovat ho možnosti být sám sebou, působit autoritářsky a omezovat jeho možnosti. Vališová nazývá nositele pravé, žádoucí a humánní autority „rozmnožitelem hodnot, ochráncem tradic a připravovatelem budoucnosti“ (Vališová aj., 1999). I Arendtová je ve své eseji toho názoru, že “autorita vyžaduje poslušnost, s níž si lidé uchovávají svobodu“ (Arendtová, 1994, s. 21).

5.7. Postavení dítěte v současném světě

Duševní život dítěte je do osmi let věku odrazem čistého nevinného dění, plného důvěry ke všemu, co vzrušovalo jeho smysly. V době dětství vstupují do mozkových panenských esplan všechny dojmy čisté a neporušené. Radost dítěte je spontánní a čirá, jeho důvěra pevná a neochvějná, každá jeho otázka je upřímná. Dětská mysl, mozek, je vzácná kniha čistých nepopsaných listů, do nichž první zápisy učiní matka. Ty se pak dítěti stanou základními kameny, na nichž začne stavět svůj vlastní život a první snahy o jeho rozvíjení (Kafka, 1999).

Současné výchovné snahy se spíše orientují na blaho dítěte. Dítě však doposud svět, do kterého je nutno ho uvést, nezná. Poznání se děje také pomocí školy, která je spojnicí mezi soukromím a světem. Vychovatelé a rodiče tento svět vůči mladým zastupují a musí za něj převzít odpovědnost. Arendtová říká doslova: „Nikdo, kdo odmítá podíl na společné odpovědnosti za svět by neměl mít děti, ani by neměl mít právo se na výchově podílet“ (Arendtová, 1994, s. 113).

Odpovědnost ve výchově má podobu autority. Autorita vychovatele nemá spojitost s jeho kvalifikací učitele. Jeho autorita je autoritou dospělého, který převzal odpovědnost za tento svět, který přibližuje dětem.

Děti nemohou výchovnou autoritu odvrhnout, i když byly tendence v moderní výchovné praxi osvobodit děti, jako utiskovanou menšinu, od autority (Arendtová, 1994).

„Autoritu zavrhli dospělí, a to může znamenat jediné: dospělí odmítli převzít odpovědnost za svět, do něhož přivedli své děti“ (Arendtová, 1994, s. 114).

Pro malé dítě je přirozenou autoritou každý dospělý, protože je nesmírně silný, mocný. Ale i toto dítě dovede obvykle rozlišit autoritu, založenou na fyzické převaze od autority, která je založena na citovém vztahu.

Pro školní dítě už není autorita dospělých tak univerzální, rozděluje ji podle toho, co kdo umí. Rodiče tedy ztrácejí něco ze své autority (Matějček, 1986).

Problém výchovy a vzdělání v moderním světě se zdá být v tom, že se výchova nemůže obejít bez přirozené autority, která však v našem světě není strukturována (Arendtová, 1994).

Přechod z dětství do dospělosti, se uskutečňuje jen tehdy, když dospívající začne přirozeně a dobrovolně s dospělými sdílet obecně platný systém norem,

pravidel a požadavků. Postupné začleňování se do světa dospělých jako „světa konkrétních autorit“ nespočívá jen ve znalosti normy jako takové, ale především ve schopnosti se této normě podřídít (Vališová, 1999).

Úloha rodiny i školy by měla být, aby na děti vlivem své autority, úměrně k jejich věku, působily a vysvětlovaly důležitost těchto fenoménů pro jejich další plnohodnotný život ve společnosti.

6. KAPITOLA – Potřeby člověka

6.1. Potřeby biologické a psychosociální

Americký psycholog Abraham Maslow vydal v roce 1954 knihu „Motivace a osobnost“, v níž uvedl svou hierarchii potřeb člověka, která jej proslavila po celém světě. Maslow předpokládá, že pravidelné uspokojování nedostatkových potřeb v dětství je základní podmínkou duševního zdraví. Maslowova teorie představuje výstižný popis základních pohnutek, které ovlivňují chování a prožívání většiny lidí západní společnosti. Ve spodním patře jeho známé pyramidy se nachází potřeba pohybu, volnosti a možnost objevovat svět. Další patro obsahuje potřebu bezpečí a jistoty–pocit, že tam, kde jsme, jsme svobodní a nic nás neohrožuje. Bezpečí pro dítě znamená mít řád a pořádek. Dále následuje potřeba lásky a příslušnosti, tedy potřeba milovat a být milován, patřit do své rodiny a být jí přijímán. S tím souvisí i úcta k sobě samému. Ve špičce pyramidy, tedy nejvýše postavená je potřeba seberealizace. Děti musí vědět, že jsou okolím brány vážně, potřebují mít nějaké poslání a cíl (Plháková, 2004).

6.2. Duchovní rozměr člověka

Autoři Honzák a Novotná se ve své publikaci zmiňují, že člověk má vedle biologických, psychologických a sociálních potřeb také potřebu duchovní, která se vztahuje k vyšším sférám. Duchovní potřebou člověka je podle autorů, vztahovat se k něčemu vyššímu a dokonalejšímu, než je on sám (Honzák, Novotná, 1994).

Duševní život je vázán na život tělesný, a proto duše může existovat jedině ve spojení s tělem (Chlup, 2007).

„Skrze svou duši člověk stojí neodvolatelně před Bohem, aby nesl zodpovědnost za to, jak se svým životem naložil“ (Chlup, 2007, s. 203).

Rodiče musí začít vychovávat děti k víře již od nejtělejšího věku. To se uskuteční již tehdy, když si členové rodiny pomáhají růst ve víře svědectvím křesťanského života podle evangelia (Apoštolská konstituce, 1995).

Jsem toho názoru, že duchovní rozměr je pro život člověka alfa a omega a že i přes svou pýchu by měl přijmout onu tajemnou Autoritu, která řídí vše, co nás obklopuje.

I dětem by měla být ponechána možnost vědět, že jsou především Božími dětmi. Měly by se dovědět, že křesťanství dává smysl každodennímu životu. Měly by se dovědět, že křesťanství učí chápat krásu a hodnotu života, probouzí sebeurčení člověka a nabízí hodnoty, potřebné pro smysluplný život. Jeho cíl je láska k Bohu a k bližnímu. Základem existence Boha je Láska. Je krátkozraké zbavovat děti tak velkého daru jako je víra v Boha (Ferrero, 2007).

Myslím si, stejně jako autor této myšlenky, že víra je velký dar. Podle mého názoru je velká škoda, že není každému člověku dáno tento dar přijmout. Člověku by se žilo o mnoho lehčeji, kdyby tento nabízený dar bez reptání přijal.

Komenský, o jehož výchovatelských schopnostech se jistě nikdo neodvážil pochybovat, píše toto: „Konečně, spojit se s Bohem láskou a poslušností může každý člověk, který okusí sladkosti nejvyššího dobra (existujícími jen v Bohu jako ve zdroji a vyplývajícího odtud ke všem a ke všemu). Ale proč bychom se nepokusili umožnit, aby je mohli okusit všichni? Přece výrok Boží zní: Okuste a vizte, jak sladký je Hospodin (Ž 34,9)“ (Komenský, 1992, s. 31)

Tento velikán výchovy člověka zde zmiňuje, že zbožnost je naučitelná a to nejen příklady, kterých je v Písmu svatém dostatek. Nabádá, že se musí začínat časně, dokud dušička neutrpí nějakého pokažení.

6.3. Výchova ke hledání smyslu bytí

K hledání smyslu říká Komenský toto: „...ne pro okázalost a mam, nýbrž pro pravdu; aby totiž všichni lidé byli učiněni co nepodobnější Bohu (k jehož obrazu jsou stvořeni), tj. opravdu rozumní a moudří, opravdu činní a čilí, opravdu mravní a čestní, opravdu zbožní a svatí, a tím opravdu šťastní a blažení, nyní i na věky“ (Komenský, 1992, sv. III, s. 15)

Nám nechybí pomůcky, které mohou učinit člověka moudrým. Jsou to jednak Boží knihy a jednak nástroje k jejich poznávání – smysly, rozum a víra. O knize zjevení by měli být informováni všichni, i když jsou zajisté také ti, kteří nemají o její existenci ponětí. „Avšak máme Boží příkaz, aby nebyl od ní vzdalován nikdo (děti v to počítaje, Dt 31, 12). Jsou chváleni, kdo tuto knihu čtou a přemýšlejí o ní ve dne v noci. (Ž 1,2;Sk17,11), a to hned od dětství (2 Tm 3,15) (Komenský, 1992, sv.III, s. 20).

„Nenalézání smyslu vede k bezradnosti, k přimykání k různým společnostem, které zdánlivě východisko nabízejí (sekty, asociální party, skupiny drogově závislých, ale do jisté míry i tzv. adrenalinové sporty, kde je ohroženo zdraví, někdy i život jedince, který se chce dostat ze dnů všednosti)“ (Pelikán, 2007, s. 25).

Pelikán uvádí, že výzkumy potvrzují hypotézu, že hledání smyslu patří mezi klíčové problémy současné výchovy (Pelikán, 2007).

Tento fakt podle mého dokazuje, že člověk vyhledává spíše nová složitější řešení místo přijetí daného řešení jednoduchého. Proč dětem nenabídnout šanci poznat i jiné „náboženství“, než jsou ta, která člověku vnucují média, zejména televize a internet, která působí na člověka tak, aby se vzdal samostatného myšlení a jednání a vnucují mu svá pravidla. Tato pravidla jsou vším, jen ne cestou k hledání smyslu života.

6.4. Důležitost nalezení smyslu

V dobře vedené výchově se nesmí opomíjet jistý stupeň uvědomování si smyslu života. Je toho názoru, že takovéto uvědomění dává velmi dobře náboženská výchova (Patočka, 1999).

Také Frankl se v této souvislosti zmiňuje, že člověk ve skutečnosti může přežít pouze tehdy, když žije pro něco. Zdá se, že to platí nejen o přežití jednotlivého člověka, nýbrž také o přežití lidstva. A dále Frankl konstatuje, že nejvyšší hodnotou nemůže být pouhé přežití, ale že být člověkem znamená být zaměřen a zacílen na něco, co není opět on sám“ (Frankl, 1997).

Podle Pelikána je důležité, že nové poznatky výzkumu ukazují, jak velice je významná výchova k hledání a nalézání smyslu existence. Výzkumem se mimo jiné zjistilo, že „vysoké vnímání smyslu v životě koreluje s výraznou spokojeností se životem a s citovou vyrovnaností a prožívání smyslu vysoce koreluje i s „vnitřním zakotvením člověka“ a s jeho zakořeněním ve víře. Řada významných myslitelů současné doby upozorňuje na to, že nám stále chybí to, čemu říkají „společné sdílení světa“. Cit pro okolní svět, jeho citlivé vnímání a reakce na něj...“ (Pelikán, 2007, s. 30).

V posledních letech se klade často důraz na takové prvky lidské osobnosti, které vedou k úspěchu, k dosažení vyššího výkonu a méně na prvky, které se týkají morálky, lidského vztahu a humanistického postoje k druhým lidem. Jsou to však právě tyto upozadřované prvky, které jsou hlavní součástí hledání smyslu našeho života. Zajímavé bylo zjištění, že výzkum ukázal, že z lidí, kteří našli smysl svého života, jich 68% nacházelo tento smysl především v činnosti pro druhé. (Pelikán, 2007).

„Blízká pojetí Matějčka (respektive Kubičky) je citovost, a zejména pak citlivost k ostatním lidem, která spočívá jednak v toleranci k druhým, v přátelském chování, ale i v soucitu a prosociálním jednání v případě, že druzí lidé potřebují naši pomoc“ (Pelikán, 2007, s. 31).

6.5. Bůh a my

Mohli bychom předcházející úryvek srovnat s evangelijním „Miluj svého Boha nade všechno a svého bližního, jako sebe samého“ (Mt 22,37-40; Jan 13,34)

Toto Ježíšovo dvojí přikázání lásky vybízí ve své druhé části k lásce k bližnímu, lásce k tomu druhému, jinému. Ve své první části nabádá k lásce k Bohu. K tomu Bohu, kterého jsme buď nepřijali nebo který se z našeho života vytratil. Boha jsme ve velké většině vyřadili na slepou kolej, nebereme ho v úvahu, jeho pravdy se nehodí do pohodlí našeho života.

Tato ignorace nám však podle mého není nic platná. Bůh tu s námi je, ať už v Něj věříme, či nikoliv. A trpělivě čeká, až nám dojde, že bez jeho vůle se v tomto světě nestane zhola nic.

Touha po Bohu je vepsána do lidského srdce, protože člověk je stvořen Bohem a pro Boha – Bůh nepřestává člověka přitahovat k sobě a jen v Bohu člověk nalezne pravdu a štěstí, jež neustále hledá (Apoštolská konstituce, 1995).

Člověk, stvořený k Božímu obrazu, povoláný k tomu, aby Boha poznával a miloval, když Ho hledá, objeví určité „cesty“, po nichž lze dojít k poznání Boha. Víra je jistá, jistější než jakékoliv lidské poznání, protože má svůj základ ve slově samého Boha, který nemůže lhát (Apoštolská konstituce, 1995).

„Víra je především osobní přílnutí člověka k Bohu a zároveň je neodlučně svobodným souhlasem s celou pravdou, kterou Bůh zjevil“ (Apoštolská konstituce, 1995, s. 53).

6.6. Jak naložit s hřivnami

Palouš zastává názor, že ve výchově žáka nejde o to něco jeho osobnosti přidávat, ale naučit ho hledat a tlouci, aby mu bylo otevřeno (Mt 7, 7-8), vzdát se sám sebe a nést svůj kříž. (Mt 16,24).

Podle mého názoru to znamená, že každý člověk by měl v sobě hledat to, čím by mohl prospět svým bližním a tedy společnosti jako celku. Cílem výchovy není zdárné vybavení člověka k uplatnění ve společnosti, ale záchrana veškerenstva, k níž by měl přispět. První místo v křesťanské výchově nezaujímá on, ale Bůh a jeho vůle. Vychovávaný by měl pak své síly a schopnosti dát k dispozici této Boží vůli a dobře spravovat své hřivny. Jinak řečeno to znamená, že člověku byly do vínku dány určité vlastnosti a schopnosti, které by měl rozvíjet tak, aby je mohl dát dobrovolně ve prospěch všech.

Smysl výchovy se týká osudu světa a výchova je cesta, která slibuje východ z krize současnosti (Palouš, 1987).

7. KAPITOLA – Osobnost učitele pro 21. století

7.1. Jaký by měl být

Prokešová se ptá, jaký by měl být vychovatel budoucnosti? Jaké by měl mít vlastnosti?

V současnosti jsou zpracovávány výzkumy, které se týkají profesionálního růstu učitelů, ale i výzkumy, které se zabývají jejich narůstající psychickou zátěží. Vypracovávají se strategie pro řešení problému učitelské přípravy, rozdělené do mnoha okruhů. Otázka však zní, zda by tyto přístupy neměly mít jeden jediný cíl – kompetentnost učitele.

Podle Prokešové být učitelsky kompetentní především znamená být člověkem, který je otevřenou možností pro „dobro světa“ (Prokešová, 1999).

7.2. Na co se klade důraz

Prokešová píše, že se velký důraz klade na vědeckou vybavenost absolventů pedagogických škol. Na vědecké přístupy se klade větší důraz, než na lidskost, na dobro, na lásku, neboť se domníváme, že je samozřejmá. Tak samozřejmá však v dnešním světě nemusí být. Lásky je překrývána konzumně-spotřebitelským způsobem života. Slova o lidskosti a lásce působí vzhledem k vědeckým teoriím jako banální, omšelá fráze (Prokešová, 1999).

„Současný svět nepotřebuje ani tak vědce s jejich výpočty a výzkumy, i když jsou zárukou pokroku a vývoje vědeckého poznání (což může být i sporné), současný svět potřebuje především člověka, člověka otevřeného

svým lidským možnostem, otevřeného svému skutečnému lidství, člověka, který slyší vzdálené volání Bytí, který umí naslouchat srdcem a předává toto poselství ostatním.

Současné děti potřebují milující mateřskou náruč. Ne spoustu hraček, ne videohry, ne počítače, ne přemíru informací – jejich přítomnost není nezbytná, nepřítomnost není frustrací.

Mateřská náruč nezbytností je. A zůstane jí i v 21. Století (Prokešová, 1999, s. 154).

Naskýtá se otázka, k čemu jsou vědecké teorie ve společenských a humanitních vědách, pokud nepřispějí k dobru světa, ke zlepšení mezilidských vztahů, ke vzájemné komunikaci? K čemu jsou, když se stávají pouze vědou pro vědu (Prokešová, 1999).

Učitel by se tedy měl stát průvodcem v péči o duši, hledačem pokladů v nás samých, měl by být ten, se kterým dítě procítí dar vzájemné komunikace, která je nasloucháním srdce.

„Učitel by měl být ten, kdo je světlem v tmách a v odumírání lidskosti je majákem k životu“ (Prokešová, 1999, s. 154).

Ani naše děti, děti budoucnosti nebudou potřebovat vědce s vědeckými poznatky, protože ony i dnes již potřebují především člověka.

Jsem toho názoru, že kromě důrazu na vědecký přístup ve všech oblastech našeho života bychom se měli řídit také „selským“ rozumem. A mělo by to být dopřáno i učitelům a vychovatelům. Přirozený rozum pomůže člověku uchovat si lidskost, která nám byla dána do vínku a na kterou jsme vlivem okolností navrstvili nánosy bahna. Měli bychom se snažit tento

nános smýt, abychom mohli volně dýchat a snažit se, abychom při vědeckém přetváření světa tento svět spíše nezničili.

ČÁST DRUHÁ – PRAKTICKÁ

Zájem dítěte musí být předním hlediskem při jakékoliv činnosti, které se jej týká. Proto i státy, které jsou smluvní stranou Úmluvy o právech dítěte, se zavazují zajistit dítěti takovou ochranu a péči, jež je nezbytná pro jeho blaho. Berou ohled na práva a povinnost jeho rodičů, zákonných zástupců nebo jiných jednotlivců, kteří jsou za ně právně zodpovědní, a činí pro to všechna potřebná zákonodárná a správní opatření. Zájem dítěte je nejvyšším principem sociálně právní ochrany dětí.

„Předním hlediskem sociálně právní ochrany je zájem a blaho dítěte“ (§ 5 zákona č. 359/1999 Sb. O sociálně právní ochraně dětí).

Sociálně právní ochrana dítěte (dále SPOD) představuje zajištění práva dítěte na život, jeho příznivý vývoj, na rodičovskou péči a život v rodině, na identitu dítěte, svobodu myšlení, svědomí a náboženství, na vzdělání, zahrnuje také ochranu dítěte před jakýmkoliv tělesným či duševním násilím, zanedbáváním, zneužíváním nebo vykořisťováním. Jakékoliv zasahování do soukromí a rodinného života je možné teprve tehdy, jestliže rodiče nebo osoby odpovědné za výchovu dětí o to požádají nebo se o ně nemohou nebo nechtějí starat (Novotná, 2002).

Zákon zajišťuje dítěti právo obracet se na příslušné orgány a zařízení sociálně právní ochrany dětí se žádostí o ochranu, a to i bez vědomí svých zákonných zástupců. Současně pro tyto orgány stanoví povinnost poskytnout dítěti pomoc (§ 8 Zákona o SPOD). Zákon tak vytváří předpoklad k odhalování skutečností, které mohou znamenat porušení práv dítěte.

Zákon o SPOD v § 52 odst. 1 umožňuje zaměstnancům orgánů SPOD navštěvovat dítě a rodinu, ve které žije, a zjišťovat v místě bydliště dítěte, ve škole a ve školském zařízení, ve zdravotnickém zařízení, v zaměstnání nebo v jiném prostředí, kde se dítě zdržuje, jak rodiče nebo jiné osoby, odpovědné za výchovu dítěte o dítě pečují, v jakých sociálních podmínkách dítě žije a jaké má dítě chování.

Toto oprávnění je velmi významné pro plnění úkolů sociálního pracovníka a to i z hlediska předcházení ohrožení nebo narušení vývoje dítěte. Na základě zjištěných skutečností je možné včas poskytnout potřebnou pomoc.

Pokud jde o návštěvy dítěte ve škole, je škola povinna umožnit zaměstnancům orgánů SPOD rozhovor s dítětem v prostorách školy, a to bez předchozího vyrozumění zákonných zástupců dítěte. Zákon dále přiznává zaměstnancům SPOD zjišťovat ve škole skutečnosti o výchově dítěte, o jeho chování a životních podmínkách (Novotná, 2010).

Zákon o rodině ukládá rodičům pečovat o zdravý vývoj dítěte a povinnost chovat se tak, aby šli dítěti příkladem (Zákon o rodině, § 32 a 35, 2004).

8.1. Cíl praktické části

Hlavním cílem této praktické části je ze zpracovaných kazuistik najít odpověď na tyto otázky:

1. Jaký dopad má na dítě ztráta slušnosti, autority a úcty mezi rodiči při sporu o dítě?
2. Zda je v možnostech sociálního pracovníka zmírnit negativní dopad na dítě?

Současně je mým cílem na základě dotazování respondentů získat určitý náhled na krizi rodiny a autority ve výchově při položení těchto otázek:

1. Jste toho názoru, že probíhá krize rodiny a autority ve výchově?
2. Doporučili byste nějaké řešení tohoto problému?
3. Jste toho názoru, že by se mladá generace měla dovídat o autoritě Boha a křesťanských hodnot?

8.2. Použitá metodika

Postup práce odpovídá svým typem nejvíce „ex post facto“ výzkumu při použití poznatků kazuistik. Hledání kauzálních vztahů probíhá v reálných kontextech. Hledala jsem příčiny a okolnosti, které měly za následek změny chování dítěte a jeho zdravotního stavu, vzhledem k prováděným intervencím a změn chování rodiče. V této praktické části byly použity čtyři kazuistiky, které svojí složitostí mohou dostatečně demonstrovat postoje rodičů a dopady na dítě a intervence sociálního pracovníka.

1. kazuistika - pojednává o nezletilém chlapci, který sice vyrůstal v quasi úplné rodině, ale nezájem jednoho rodiče o jeho výchovu a tím nejednotnost rodičů při aplikování výchovných metod způsobily postupně úplnou ztrátu rodičovské autority a nastartovaly tak jeho závadové chování.

2. kazuistika – zde je nastíněn problém rodiny, kde rodiče pozbyly vzájemné úcty a odpovědnosti vůči společnému dítěti a své spory o finanční zajištění rodiny řešili bez ohledu na své dítě a používali ho jako zbraň jeden proti druhému.

Ve 3. kazuistice jde o velmi vážný problém dívky, která se z důvodu rozpadlé rodiny, která přestala plnit svou výchovnou funkci, ocitla až na hranicích zákona. Rodiče upřednostňovali svůj osobní život před jejími zájmy a zapříčinili tím de facto její závadové chování. Nedostatek rodičovské zodpovědnosti a pozornosti způsobil, že nezletilá dívka vzala život do svých rukou a neúměrně ke svému věku vstoupila do světa dospělých.

4. kazuistika – pojednává o případu, kdy se matka dítěte rozhodne, že si prostřednictvím bohatého otce svého dítěte zajistí bezstarostný život. Při těchto aktivitách však nebere na zřetel, co tento její záměr vytvoří v duši dítěte, které má svého otce rádo stejně jako matku a zaniklý vztah rodičů nechápe.

8.2.1. Technika sběru dat

V Praktické části jsem využila techniku pozorování, sociálního šetření v rodině, studium spisové dokumentace klienta a techniku dotazování. Za stěžejní v oblasti zvolených postupů považuji studium spisové dokumentace klienta. V části tzv. dotazování jsem oslovila 5 respondentů ze svého okolí, kteří se zabývají výchovou mladých lidí.

8.2.2. Charakteristika zkoumaného vzorku

Pracuji na Odboru sociálně právní ochrany dětí, kde mými klienty jsou nezletilé děti, které zastupuji z pozice sociálního pracovníka či jako orgánu sociálně právní ochrany dětí. Mezi klienty, se kterými pracuji v rámci své sociální práce patří zejména děti, jejichž rodiče zemřeli, neplní povinnosti,

vyplývající z jejich rodičovské zodpovědnosti nebo zneužívají práva z této zodpovědnosti plynoucí. Dále jsou to děti, které byly svěřeny do výchovy jiné fyzické osoby, než rodiče, pokud tato neplní povinnosti jí náležící. Dále děti, které vedou nemravný nebo zahálčivý život, zanedbávající školní docházku, zneužívající návykové látky, nebo živící se prostitucí. V neposlední řadě děti, které jsou umístěny do zařízení, zajišťující nepřetržitou péči.

V těchto kazuistikách půjde o sociální práci s rodinou, ale hlavně o sociální práci s nezletilým dítětem, jakožto hlavním cílem náplně mé úlohy sociálního pracovníka.

8.3. Kazuistika

8.3.1. Kazuistika č. 1

Jedním z příkladů je příběh chlapce, který se narodil nesezdaným rodičům, říkejme mu Petr. Petr se stal naším klientem ve svých devíti letech. V té době si jeho matka podala k soudu návrh na úpravu poměrů k nezletilému dítěti. Důvodem matčina návrhu byl fakt, že otec nezletilého, přestože bydlel s rodinou ve společné domácnosti, na výživu syna ničím nepřispíval. Naopak jeho matka musela ze svého skromného výdělku přispívat na nájemné.

Návrhu matky bylo soudem vyhověno a Petr byl svěřen do péče matky a otci stanoveno výživné. Otcova rodičovská práva a povinnosti nebyla tímto aktem v žádném případě omezena, ale přesto si otec věc vyložil po svém a přenechal matce veškerou starost o péči a výchovu syna, přestože rodina žila i nadále ve společné domácnosti.

Zpočátku bylo vše v pořádku, Petr navštěvoval základní školu, nebyly na něj žádné stížnosti. Postupem času se ukázalo, že Petr školní výuce nestačí a proto byl na žádost rodičů přeřazen do základní školy speciální. V této době začaly Petrovy výchovné problémy. Jeho prospěch byl sice dobrý, ale byl namočen v každém incidentu, který škola řešila. Petr začal být drzý a přestal respektovat autoritu, s čímž do této doby neměl problémy. Začal mít problémy i s docházkou do školy. Matka mu sice absenci omlouvala, ale bylo jasné, že toleruje jeho lajdání, protože pokud podle omluvenky měl být nemocný a doma v posteli, neměl být spolužáky viděn, jak se potuluje po vsi. Matka synovo chování stále omlouvala, otec na výzvy školy o spolupráci nereagoval a když nějaká reakce byla, tak pouze devalvovala autoritu školy a vyučujících (místo podpisu jedné z mnoha poznámek připsal pod poznámku, aby škola dala synovi novou žákovskou, aby měli ty „kraviny“ kam psát).

V dalším ročníku se problémy stupňovaly, jeho činy byly již prošetřovány policií. Ve škole byl několikrát testován na přítomnost psychotropních látek s pozitivním výsledkem. Když byla matka školou vyzývána, aby se do školy dostavila, učinila tak vždy až po opětovném předvolání. Matka však nepřipustila synovo pochybení, na vině byli vždy ti druzí, dokonce podezírala zástupce policie, že se dopustili omylu. Ani ignorace ze strany otce nebyla ku prospěchu věci. Ten se opakovaně vyjadřoval na adresu školy a později i orgánu sociálně právní ochrany dětí (dále jen OSPOD) pouze s despektem, který se obrážel v oslovování pedagogických pracovníků pojmy z živočišné říše.

S rodinou spolupracoval i příslušný OSPOD. Spolupráce s rodiči byla složitá, rodiče na předvolání nereagovali, pracovnice OSPOD musela matku navštěvovat v zaměstnání, aby s ní řešila výchovné problémy syna. Matka při jednáních vždy slibovala, že bude s OSPOD řádně

spolupracovat, situace se však točila stále dokola. Začalo to zprávou ze školy o Petrově výchovném problému, následovalo kontaktování rodičů, kteří reagovali až na třetí pokus. Potom pohovor s rodiči a nezletilým, domluvy, slib matky, že bude s OSPOD spolupracovat a více dohlížet na svého syna.

Petrův otec však dále ignoroval spolupráci se školou i zájem o syna. Syn byl vychováván pouze matkou, která postupně přestávala mít na syna výchovný vliv, přestože Petr má matku rád a svým způsobem ji respektuje. Z tohoto důvodu bylo na případové konferenci matce doporučeno, aby uvažovala o synově ústavní výchově. Matka zpočátku nechtěla tuto eventualitu vůbec přijmout, chtěla mít syna pod svým dohledem. V této době nezletilý docházel k dětskému psychologovi a psychiatrovi. Ani ten nedianostikoval nutnost umístit Petra do nějakého zařízení.

Ze školy však stále zaznívaly signály o závadovém jednání Petra. Jednalo se především o vulgarismy vůči vyučujícím, ale i skryté ubližování spolužákům. Tyto excesy se řešily v součinnosti základní školy s OSPOD. Na předvolání OSPOD matka však i přes své sliby nereagovala. V této době měl Petr kvůli svému počínání co do činění i s orgánem činným v trestní řízení (Policie ČR).

Nyní již bylo jasné, že Petrovi rodiče pro něj nejsou dostatečnou autoritou a jeho výchovu nezvládají. Jejich spolupráce s OSPOD byla nulová a chování Petra se nelepšilo. Z tohoto důvodu dospěl OSPOD k názoru, že není jiná cesta k nápravě, než podání návrhu k soudu na nařízení ústavní výchovy.

Soud návrhu vyhověl a nad Petrem byla nařízena ústavní výchova a to přímo ve výchovném ústavu pro chlapce. V ústavní škole Petr prospíval celkem dobře, účastnil se i resocializačního programu. Přestože byl pravidelně pouštěn na pobyty v rodině, opakovaně z ústavu utíkal. Někdy

se vrátil dobrovolně, jindy ho policie vracela po několika týdnech. Jako důvod uváděl, že *nechce být pořád zavřený v ústavu*. Na opakované domluvy ze strany ústavních pracovníků reagoval vstřícně, nikdy však své sliby nesplnil. Petr projevil přání, aby mu byl ústavní pobyt ukončen. Od vedení ústavu sice vyslechl podmínky, stanovené pro ukončení pobytu, ale jejich autorita nebyla tak mocná, aby se jí Petr ve svém zájmu podřídil. Jelikož je Petr ve věku, kdy ukončuje základní školu podal si přihlášku do učebního poměru jako automechanik. Bylo to jeho přání a bavilo ho to. Naše přání je, aby Petr tuto přípravu na budoucí povolání zdárně dokončil a po opuštění ústavu v 18 letech našel své místo ve společnosti.

8.3.2. Kazuistika č. 2.

Nesezdaní rodiče a jedna, téměř čtyřletá, dcera. Oba rodiče jsou technicky vysokoškolsky vzdělaní lidé. Založili spolu rodinu, postavili společný dům. Posléze zjistili, že jejich soužití je nadále neúnosné, respektive toto usoudila matka dítěte. Proto podala návrh k soudu na úpravu poměrů k nezletilému dítěti. Proběhlo soudní jednání, kde se ukázalo, že rodiče jsou jednotní pouze v bodě, komu dítě do péče. Otec nepochybněval matčinu péči, co zpochybňoval byla výše výživného. Manažer, který vydělává měsíčně řádově hodně desítek tisíc se u soudu postavil proti návrhu matky na vyšší výživného. Podle Zákona o rodině mají však děti právo podílet se na životní úrovni svých rodičů.

Matka mu tuto jeho nechuť oplatila tím, že blokovala jeho návrh na úpravu jeho styku s dcerou. U soudního jednání matka se svou právní zástupkyní bojovala o každou půlhodinu, kterou otec chtěl trávit se svou dcerou. Nakonec případ stejně skončil u odvolacího soudu.

Do té doby, než rozhodne odvolací soud, bude s rodinou pracovat náš orgán sociálně právní ochrany dětí.. Dítě má právo podílet se na životní úrovni svých rodičů a stejně má tak právo stýkat se s každým rodičem ve stejné míře (Zákon o rodině, §). Ale jak toho docílit, když rodiče jsou tak zatvrzelí, že spolu nedokáží komunikovat, ani v zájmu svého vlastního dítěte.

V tomto bodě započala mravenčí práce s oběma rodiči. V této chvíli spolu rodiče stále ještě bydleli, ovšem v rozdělené domácnosti. Otec se v této době neustále obracel na náš OSPOD s žádostmi, abychom mu intervencí u matky zajistili častější styk s dcerou. Náš OSPOD je toho názoru, že otec má právo stýkat se s dítětem ve stejné míře, jako matka. Otec kvůli této možnosti postoupil na jinou pracovní pozici, která mu umožňovala více volného času. Proto otec také neustále zahrnoval náš OSPOD e-maily, abychom mu byli nápomocni v co nejširším styku s dítětem. Velkým úsilím se nám nakonec podařilo vytvořit koncept mimosoudní dohody mezi rodiči, ve které by byl zakotven rozšířený styk otce s dcerou. V této chvíli se však projevila i otcova povaha, neboť se nespokojil s touto mimosoudní dohodou a navzdory našim radám si podal k soudu návrh na předběžné opatření o svěření dcery do své péče. Toto předběžné opatření bylo soudem zamítnuto.

Na tuto akci matka samozřejmě odpověděla odmítnutím podepsání mimosoudní dohody o styku otce s dcerou. Mezitím otec neustále informoval náš OSPOD e-maily o tom, jak se matka špatně chová ke své dceři, co všechno se děje, když chce otec svou dceru vidět mimo soudem stanovený čas (a tomuto je samozřejmě přítomna nezletilá dcera, která je dost velká na to, aby si to uložila do mozku a příliš malá na to, aby to pochopila). Při jednání na našem OSPOD se ovšem rodiče deklarují, jako vzorní rodiče, kteří chtějí pro dceru to nejlepší. Na naše námitky, že to svým jednáním nedokazují, reaguje matka stížnostmi na pracovníci, zabývající se tímto případem. Situace mezi rodiči se vyhrcoje ad absurdum. Otec přestává platit elektřinu v domě, což

skončí odpojením el. proudu. Matka se odstěhuje ke svým rodičům, otec taktéž ke svým. Náš OSPOD je opět vtažen do hry. Na naši intervenci otec platbu elektřiny v zájmu své dcery zaplatí a matka se stěhuje po zapojení proudu zpět do domu. V tomto okamžiku se odstěhuje pro zklidnění situace otec. Neustále navštěvuje náš odbor, abychom mu v této záležitosti pomohli. Matka s ním komunikuje pouze prostřednictvím svého právního zástupce. Naše doporučení k návštěvě rodičů v poradně pro rodinu a dítě matka neguje. Tvrdí, že ona službu této instituce nepotřebuje, protože ona je výborná matka, která jedná ve všech bodech pouze v zájmu dítěte. Matka uvádí, že ona toto dítě porodila, vychovala a tudíž jedině ona na něj má právo. Náš odbor zvažoval v této době podat návrh k soudu na napomenutí obou rodičů. Za dané situace však docházíme k názoru, že by toto řešení k ničemu nevedlo, ba naopak již takto vyhocenou situaci by ještě zhoršilo.

Do děje vstoupila i babička nezletilé ze strany matky, která samozřejmě obhajovala jednání své dcery. Její závěry vyznívaly v tom smyslu, že takový otec nemá nárok se s dítětem vidět.

Matka dítěte se v současné době přestěhovala do jiného bydliště, adresu však nesdělila ani otci, ani soudu, ani našemu OSPOD. Dítě si „rodiče“ předávají na náměstí v obci, ve které matka s dcerou bydlí. Jako důvod matka uvádí, že se bojí o svoji bezpečnost.

8.3.3.Kazuistika č. 3

Touto kazuistikou bych se chtěla dotknout jiného problému. Je to problém dítěte, o které se rodiče nechtějí starat, neboť je překážkou v jejich osobním životě.

Spis této dívky vede OSPOD od roku 2008. Přistěhovala se k otci od matky, která ji měla do té doby po rozvodu v péči. Tehdy 13ti letá, na svůj věk velmi

subtilní dívka, naličená nepřiměřeně svému věku, uváděla, že si s matkou přestala rozumět a že se jí u matky přestalo líbit, protože se stěhovaly z místa na místo podle toho, se kterým přítelem matka zrovna přebývala.

Otec nezletilou přijal, bydleli spolu v rodinném domě společně ještě s jeho otcem, dědečkem nezletilé. Dívka začala navštěvovat místní základní školu. Po čase se ze školy začaly ozývat ze strany vedení připomínky k dívčině chování. Pracovnice OSPOD byla zavolána do školy, kde ji vedení školy žádalo, aby byl OSPOD nápomocen při řešení těchto problémů. Při jednání vyšlo najevo, že dívka, říkejme jí Eva, narušuje svým chováním chod vyučování a to hlavně tím, že se chová drze k vyučujícím. Třídní učitelka také sdělila pracovníci, že Eva před svými spolužáky hovoří o věcech, které jsou neadekvátní jejich věku a naznačují, že má Eva již zkušenosti se sexuálním životem. Třídní učitelka chtěla zaúkolovat OSPOD, aby učinil takové kroky, aby bylo zabráněno nežádoucímu početí. Otec, který nechtěl doprovodit dceru k příslušnému lékaři sám, požádal pracovníci OSPOD o součinnost. Matka nezl. se o tomto kroku od své dcery dozvěděla a nesouhlasila, aby dceru k lékaři doprovodila sociální pracovníce. Matka byla proto zavázána, aby tuto návštěvu zajistila sama. Matka to však neučinila.

Další výtkou školy proti chování Evy byl fakt, že Eva měla časté neomluvené absence. Otec Evy její nepřítomnost ve škole dodatečně omlouval, ale škola byla k těmto omlouvám skeptická, zvláště proto, že Eva byla v době školního vyučování viděna mimo domov. Otec byl neustále kontaktován našim pracovištěm a bylo mu opakovaně oznamováno, že je jeho povinností a rodičovskou zodpovědností, aby dohlížel na pravidelnou školní docházku své dcery, jinak se vystavuje trestnímu stíhání. Otec uváděl, že Evu do školy posílá, ale není v jeho silách, aby uhlídal její příchod do školy. Otec nezl. se těžko pohybuje, chodí o berlích a v důsledku toho je v invalidním důchodu.

Otec se v důsledku svého onemocnění měl podrobit operaci. Obrátil se na náš OSPOD, abychom mu byli nápomocni s umístěním dcery v některém zařízení, neboť on bude nejméně měsíc mimo domov a matka nezl. mu odmítla dceru převzít do péče. Toto jsme samozřejmě zajistili, stejně jako všechny náležitosti, které přijetí do zařízení předcházely. Otec podepsal s příslušným zařízením smlouvu, nakonec se i přes počáteční potíže zajistilo částečné financování Evina pobytu v zařízení, protože otcí se zdál pobyt příliš drahý. Eva vstoupila do sociálního programu tohoto zařízení. Součástí pobytu byly také pravidelné konzultace u psychologa. Eva byla pod dohledem odborníků. Navíc toto zařízení nabídlo otcí, že by tam Eva mohla pobývat i po jeho propuštění z nemocnice, protože jí tento pobyt očividně prospívá.

Po čase však vyšlo najevo, že otec dceru ze zařízení odhlásil, protože z jeho operace pro jeho onemocnění chřipkou sešlo. O tom, že se operace nekonala a Eva opustila zařízení však otec náš OSPOD neinformoval. Z finančních důvodů otec dceru ze sociálního programu odhlásil. Konzultací s vedením zařízení vyšlo najevo, že toto zařízení Evě opravdu pomáhalo, cítila se tam dobře, neboť cítila, že je o ní zájem.

Eva mi při pohovoru sdělila, že chodí za školu proto, že jí nikdo nechce chápat, že si nerozumí ani se spolužáky. Ptala jsem se, zda by chtěla přejít na jinou školu. Odpověděla, že toto její otec rezolutně odmítl.

V mezidobí se však stala velmi závažná věc. Ze základní školy, kterou Eva navštěvuje, přišel na náš odbor přípis, že má Eva velké množství neomluvených hodin. Její otec je z toho bezradný, po dohodě s námi podává žádost k umístění dcery do ústavní výchovy s vydáním předběžného opatření. Krátce před tím, než bylo předběžné opatření vydáno, dostavila se Eva na policii s tím, že se již nechce vrátit domů. Tuto skutečnost bylo nutno vyřešit

okamžitě. Eva byla ještě téhož večera převezena přímo do diagnostického ústavu, odkud byla následně přemístěna do dětského domova.

Pravý důvod Eviny absence ve škole je stále předmětem vyšetřování. V tomto případě je pobyt dítěte v ústavu nejen potřebný, ale i nutný pro její záchranu do budoucnosti. V tomto zařízení bude mít šanci dokončit základní školu a připravit se následně na budoucí povolání. Neboť Eva je přesto přese všechno inteligentní dívka, která by v normálním rodinném prostředí dosáhla velmi dobrých výsledků. Její smůla však byla, že se narodila rodičům, kteří očividně nevědí, co je základem rodičovské zodpovědnosti. Rodičům, kteří svůj zájem nadřazovali zájmům svého dítěte.

8.3.4. Kazuistika č. 4

Dalším, opět trochu odlišným případem se náš odbor nezabýval příliš dlouhou dobu. Jednalo o rodiče, cizí státní příslušníky. Nebyli manželé, měli spolu však pětiletého syna. Otec v naší zemi úspěšně podnikal, jeho syn s matkou žili v poslední době v naší zemi.

V loňském navštívil otec se svým synem náš OSPOD. Uváděl do protokolu, že matka opustila dům, ve kterém společně bydleli, zrušila nájemní smlouvu, předala syna otci a odjela za svým novým přítelem do své vlasti. Otec uváděl o matce dítěte ne příliš lichotivé skutečnosti, což je v tomto případě dle našich zkušeností celkem běžné. Otec žádal náš odbor, aby mu byl nápomocen ve věci svěřeni Jurije do jeho péče, neboť má obavu, že matka syna v budoucnu odveze do vlasti a tím ho od syna úplně oddělí. S pomocí našeho OSPOD podal otec návrh na vydání předběžné opatření se žádostí o svěřeni syna do své péče.. Okresní soud toto předběžné opatření vydal.

Otec pronajal v našem regionu celý dům a společně s chůvou se do tohoto domu nastěhovali. Na žádost soudu bylo provedeno v místě nového bydliště sociální šetření, které bylo bez závad. Nic tedy nebránilo tomu, aby syn byl v péči svého otce.

Po nějaké době přišel od letištní policie v Ruzyni urgentní přípis, že jakási matka cizinka po svém příletu do Prahy podala na letištním policejním oddělení trestní oznámení na otce, že ji unesl syna. Policie doporučila matce návštěvu našeho OSPOD. Matka tedy ještě týž den náš odbor navštívila a vyprávěla svoji verzi příběhu. Začala náš OSPOD obviňovat, že ví zcela jistě, že nás i soud Jurijův otec podplatil a proto bylo jeho žádosti vyhověno. Náš OSPOD se proti tomuto křivému nařčení ostře ohradil a vysvětlili matce, že bylo jednáno pouze v zájmu dítěte a podle našich platných zákonů. Matka tvrdila, že syna neopustila, že byla pouze navštívit příbuzné ve své vlasti. Podle jejího podání není Jurijův otec dobrý člověk, údajně je násilník a alkoholik, ze kterého má strach. Matka dále uváděla, že v její zemi by se něco takového nemohlo stát, aby bylo dítě svěřeno do péče otce. V její zemi panuje názor, že dítě patří vždy matce.

I přes rozhodnutí soudu bylo jasné, že styk matky se synem musí probíhat. I Jurijovi se po jeho matce stýskalo. Začala tedy série jednání mezi naším odborem a rodiči. Otec sice chápal matčin nárok, argumentoval však tím, že syn má v současné době zápal plic a nemůže tudíž opustit dům. Do domu otec matku nechtěl pustit z obavy, že by ztropila před synem scénu, která by synovu zdravotnímu stavu neprospěla. Náš odbor tedy apeloval na otce, aby styk matky se synem umožnil. Otec však stál na svém, měl synovu nemoc řádně potvrzenou od lékaře a nechtěl, aby syn opouštěl dům.

Matka tedy stále docházela na náš odbor a dožadovala se naší opakované intervence u otce. Vzala si na pomoc i své krajany z organizace, která se údajně zabývala právy dítěte. Později jsme zjistili, že tato organizace byla pouze fiktivní. Po uzdravení Jurije se tedy na základě naší intervence podařilo, že se rodiče dohodli na tom, jak a v jakém rozsahu bude styk matky se synem probíhat. Matka si předávání dítěte před domem, který si pronajala po své příletu zpět, nechala natáčet synem své přítelkyně. Jednalo se hlavně o předávání zpět otci. Na videu, které nám bylo následně přehráváno, byly vidět srdceryvné scény, kdy se syn nechtěl od matky odloučit a plakal. Otec zůstal klidný a vyčkával, až se syn uklidní a poté ho odvezl domů.

Byl to opět náš OSPOD, který matce pomohl sepsat žádost na vydání předběžného opatření ve věci styku matky s dítětem. Soud matce vyhověl a matka měla tedy právo vidět své dítě v určený čas. Jurijův otec byl z toho nešťastný, projevil obavy, že matka se synem vycestuje zpět do vlasti, která rozhodnutí našich soudů nerespektuje a pokud si matka podá návrh na svěřeni syna do péče, místní soud jí dozajista vyhoví a tak mu matka zabráni, aby syna viděl a mohl se podílet na jeho výchově.. Na náš dotaz matka uvedla, že toto nemá v úmyslu.

Po čase se však na náš odbor dostavil Jurijův otec a uvedl, že matka odjela přes Německo zpět do vlasti a syna odvezla s sebou. Od té doby jsme o této rodině neslyšeli.

Zhodnocení kazuistik o odpovědi na otázky:

Kazuistika č. 1

1. Jaký dopad má na dítě ztráta slušnosti, autority a úcty mezi rodiči ve sporu o dítě?

V případě Petra byl dopad jednoznačně negativní. Po rozchodu rodičů otec přenechal matce veškerou starost o výživu syna, přestože bylo jeho povinností podílet se na výživě a výchově svého syna. Matka tak byla nucena mnoho času věnovat získávání finančních prostředků a na výchovu syna a dohlížení na jeho školní docházku a volnočasové aktivity jí mnoho času nezbývalo. Další skutečností bylo otcovo negativní chování vůči školským pracovníkům. Otec Petra degradoval jejich samozřejmou autoritu a Petr tak od malička přebíral vzorek jeho chování. Pedagogové přestali pro něj být výchovnou autoritou. Svě sehrálo i otcovo chování k Petrově matce. Svým hrubým jednáním k ní snižoval její autoritu a tím i její důležitou úlohu v rodině. Tím byl zkreslen i pohled Petra na jeho povinnosti vůči škole, rodině a celé společnosti.

2. Je v možnostech sociálního pracovníka zmírnit negativní dopad na dítě?

Je jisté, že orgán sociálně právní ochrany dětí má ve své kompetenci pomáhat tam, kde selže rodičovská zodpovědnost i jiné mechanismy při výchově dětí. V tomto případě, kdy selhala rodičovská zodpovědnost, byl Petr na návrh OSPOD umístěn do ústavního zařízení, neboť rodiče tuto možnost negovali. Náš OSPOD je přesvědčen, že toto řešení je ve prospěch nezletilého Petra, neboť takto se bude moci pod odborným dohledem věnovat přípravě na své budoucí povolání.

Kazuistika č. 2

1. Jaký dopad má na dítě ztráta slušnosti, autority a úcty mezi rodiči ve sporu o dítě?

Matka tohoto dítěte byla přesvědčena o tom, že jedině ona má právo na své dítě. Právo dítěte na styk s oběma rodiči (Zákon o rodině) nebrala na vědomí. Byla přesvědčena, že jedná v zájmu dcery. Dcera však byla až do doby, než se s ní matka odstěhovala neustále svědkem vzájemného osočování rodičů a jejich nevhodného chování, přestože jim Zákon o rodině ukládá chovat se tak, aby šli svým dětem příkladem. V tomto případě však byla dcera vystavována stresovým situacím, které narušovaly její zdravý vývoj. Zatím ještě nikdo netuší, jak se dcera zachová ke svým rodičům až dospěje.

2. Je v možnostech sociálního pracovníka zmírnit negativní dopad na dítě?

V těchto případech, kdy je jednáním rodičů ohrožován zdravý vývoj dítěte, má OSPOD pravomoc podat k soudu návrh na napomenutí rodičů. Toto řešení však má účinek většinou v případě, kdy spor rodičů ještě není vyhrocený až do krajností. V tomto konkrétním případě by se měli oba rodiče účastnit rodinné terapie v některém z odborných zařízení, jak jim bylo naším OSPOD doporučeno. Pokud by se nechtěli terapie účastnit dobrovolně, je v kompetenci OSPOD podat podnět k soudu, aby rodičům tuto terapii nařídil. Ovšem ze zkušenosti vyplývá, že ani tento způsob není vždy účinný. Podle mého názoru zůstává nejúčinnějším způsobem uvědomění si své rodičovské zodpovědnosti.

8.3.3.Kazuistika č. 3

Kazuistika č. 3

1. Jaký dopad má na dítě ztráta slušnosti, autority a úcty mezi rodiči ve sporu o dítě?

V tomto případě o spor o dítě mezi rodiči nešlo. Přesto však negativní vztahy mezi rodiči způsobily, že dcera, která se cítila rodiči nepochopená a zanedbávaná, si našla sama cestu do světa dospělých, který ji vůbec nepříslušel a pouze ji zneužíval.

2. Je v možnostech sociálního pracovníka zmírnit negativní dopad na dítě?

Náš OSPOD v tomto případě dospěl k názoru, že okamžitá změna prostředí je nanejvýš nutná. Proto byla nezletilá umístěna s okamžitou platností do diagnostického zařízení, které mělo za úkol diagnostikovat, které zařízení by bylo v budoucnu pro dítě nejvhodnější.

Kazuistika č. 4

1. Jaký dopad má na dítě ztráta slušnosti, autority a úcty mezi rodiči ve sporu o dítě?

Malý Jurij byl vystavován při předávání mezi rodiči velkým stresovým situacím a musel z tohoto důvodu navštěvovat dětského psychologa. Ani jeden z rodičů nechtěl v zájmu dítěte ustoupit ze svých nároků a nebral ohled ani na své dítě. Matka navíc podmiňovala předání syna obdržetím finanční částky, a nakonec se synem odjela bez souhlasu otce zpět do vlasti. Tuto kauzu převzal po této události Úřad pro mezinárodní sociálně právní ochranu dětí takže našemu OSPOD není známo, jak soud nakonec rozhodl. Můžeme pouze doufat, že zájem dítěte byl při rozhodování soudu na prvním místě.

Odpověď na otázku č. 2: Je v možnostech sociálního pracovníka zmírnit negativní dopad na dítě?

Náš OSPOD v tomto případě dospěl k názoru, že okamžitá změna prostředí je nanejvýš nutná. Proto byla nezletilá umístěna s okamžitou platností do

diagnostického zařízení, které mělo za úkol diagnostikovat, které zařízení by bylo v budoucnu pro dítě nejvhodnější.

Zhodnocení ankety a odpovědí respondentů na otázky:

1. Jste toho názoru, že probíhá krize rodiny a autority ve výchově?
2. Doporučili byste nějaké řešení tohoto problému?
3. Jste toho názoru, že by se mladá generace měla dovídat o autoritě Boha a křesťanských hodnot?

Na první otázku byly názory respondentů celkem jednotné. Každý svým způsobem vyslovil názor, že krize je, nedá se však vždy hovořit o krizi, která jde napříč celou společností. Jsou rodiny, které krizi neprožívají a nemají ani problémy s výchovou svých dětí. Podle názoru některých respondentů mají tyto rodiny správně nastaveno pořadí hodnot a vedou k tomuto postoji i svoje děti, bez ohledu na většinovou společnost a její trendy. Dotázaní však shodně uvedli, že model takovéto rodiny je spíše vzácností a většinou se jedná o rodiče, kteří vedou děti k víře v Boha.

Při druhé otázce se odpovědi lišily v závislosti na profesi dotázaných. Paní učitelka v důchodu, doktorka pedagogiky, vidí cestu k nápravě v rodině. Dle jejího názoru je především na rodičích, jakým směrem se budou jejich děti ubírat. Škola, dle jejího názoru, se tohoto procesu účastní pouze sekundárně. Sportovně založený duchovní by naproti tomu zaúkoloval stát, který by podle jeho názoru měl spolupodílet na financování volnočasových aktivit dětí, především v oblasti sportu. Tyto aktivity by měly být finančně dostupné, aby se jich mohly účastnit i děti ze sociálně slabých rodin. Děti by svůj volný čas mohly trávit smysluplnou činností

pod vedením odborníků ve své profesi. Kurátorka mládeže vidí největší problém v časovém zaneprázdnění rodičů. Dle jejího názoru rodiče nevěnují dětem dostatek pozornosti a nejsou ani důslední při kontrole činnosti svých dětí. Na druhou stranu dávají svým dětem špatný příklad, jejich výchovné metody se redukují na příkazy a zákazy. Velkým nebezpečím je podle jejího názoru i to, že již malé děti jsou vedeny ke konzumnímu způsobu života, kde se člověk hodnotí podle vlastnictví značkových věcí. Důraz by se podle ní měl klást i na výběr uchazečů o studium na pedagogických fakultách. Dotazovaná je toho názoru, že autorita ve škole je spojena s osobností učitele.

Zhodnocení třetí otázky je poněkud náročnější. To, co působí těžkosti, je především pojem „Bůh“. Zde někteří dotazovaní vyjádřili obavu z toho, aby byl tento fenomén dobře pochopen a nesloužil spíše pro pobavení posluchačů. Paní profesorka v důchodu měla zkušenost z učňovské školy, kde z trestu učila již za bývalého režimu naši učňovskou mládež a líbilo se jí tam tak, že pokračovala i po změně režimu. Podle jejích slov měli studenti tohoto zařízení možnost účastnit se přednášek pana faráře, který na její intervenci docházel do této školy a vedl přednášky na téma „Bůh“. Studenti byli, dle jejích slov, tímto tématem velmi zaujati.

Základní křesťanské hodnoty by však měly být mládeži předávány, na tom se shodli všichni dotazovaní. Shodli se i v tom, že by to mělo být formou výuky jako součást některého předmětu jako je např. dějepis nebo občanská výchova. Všichni též vyslovili názor, že tyto hodnoty by měly být základním vybavením každého jedince, bez kterého není smysluplný život myslitelný.

Podle mého názoru obsah těchto rozhovorů v zásadě koresponduje s cílem této bakalářské práce a tím je názor, že vhodná forma výuky křesťanské výchovy ve škole by mohla být nápomocna při řešení současných problémů v oblasti rodiny a výchovy a následně pomocníkem při hledání důležitých životních hodnot.

Diskuze

Vše, čeho dosáhla a co vytvořila naše civilizace, je výsledkem společnosti, založené na patriarchálním modelu rodiny, reprezentované silou a moudrostí spravedlivého otce. Tisíce let byl tento model rodiny prověřován a hodnocen jako jediný správný. Tradiční rodinu, v jejímž čele stojí otec, přijala všechna civilizovaná náboženství jako Boží zákon. Patriarchální řád měl úctu i ohled k mateřství a k pečovatelské úloze matky.

V postmoderní době se role žen i mužů v rodině zaměňují. Ustálený model tradiční rodiny se důsledkem získané osobní, ekonomické a společenské ženské samostatnosti tradici vzdaluje. Ženy již nejsou z velké části ochotné tolerovat mužům jejich slabosti a mnozí muži nejsou ochotni přiznat ženám jejich nezastupitelnou důležitost v rodině.

Manželská krize se ve většině případů řeší radikálním způsobem. Z důvodu absence osobní a tím i rodičovské zodpovědnosti, kterou jsme manželstvím a rodičovstvím přijali za všechny, které jsme k sobě připoutali, se hroutí manželské svazky a dětem se tak bere pevná půda pod nohama, tak důležitá pro jejich pocit bezpečí a jistoty.

Dětem chybí i řád přirozené autority. Tato společnost jim ji není schopna poskytnout, neboť ve společnosti, ve které neexistují pro všechny stejná a jasná pravidla, ve společnosti, kde je svoboda chápána bez osobní

zodpovědnosti, ve společnosti, ve které zákonodárci nerespektují zákony, které sami vytvořili, se děti jen těžko mohou vychovávat k dodržování řádu, který je podmínkou pro bezpečný život.

Proto se domnívám, že základní nutností při výchově nové generace je seznamování dětí od nejútlejšího věku s přirozenou Boží autoritou- někdo ji nazývá přírodním zákonem - která sama v sobě nese hodnoty, nutné pro záchranu člověka. Jsou jimi všeobjímající láska, oběť a odpuštění. Tato práce si neklade za cíl hledat řešení krize pomocí vědy, podle mého názoru to v tomto případě ani není možné. Cílem této práce bylo, nabídnout jiné, ne zcela běžné alternativy řešení krize, které by rozhodně nikoho nepoškodily a stály by, podle mého názoru, přinejmenším za úvahu.

Záleží na zákonodárcích, zda zakomponují výuku o důležitosti křesťanských hodnot (a nezáleželo by na tom, pod jakou hlavičkou by tato výuka probíhala) do školních osnov. V tomto případě by více záleželo na osobnosti učitele, který by tento předmět vyučoval, než na podílu rodičů na této výchově. Většina rodičů by patrně nevěděla, o co jde, protože už při jejich výchově nebyl na tyto hodnoty kladen důraz.

Důležité však je, aby o nich slyšely děti a viděly jejich aplikaci v praxi. Pak budou připraveni volit mezi tím, co je dobré a co zlé.

Karl Rahner, jezuita a filosof, je toho názoru, že lidé poznávají Boha nikoliv snahou o rozluštění hádanek křesťanského učení, nýbrž neustálým rozšiřováním svého poznání světa a sebe samých, až zjistí, že jsou vedeni nad sebe samé a své bezprostřední poznání, a to napřed ke smyslu a potom k jeho zdroji.

Závěr

V teoretické části jsem si kladla za cíl upozornit na krizi, která se objevuje v mnoha dnešních rodinách a společnosti jako krize vztahů a hodnot. Pomocí názorů různých odborníků jsem analyzovala vybrané kritické jevy. Během studia materiálů jsem došla k závěru, že obsah informací o tomto tématu je zúžený a je to téma, které není ve společnosti v současné době prioritní.

Dále jsem došla k názoru, že autoritu není možno budovat na příkazování a zakazování. Ze studia pramenů autorů, kteří se zabývají výchovou, vyznívá, že musí být mladým lidem nastavena mez, za kterou by neměli jít. Ve své touze po svobodě mladí tyto hranice často překračují s přesvědčením, že svoboda znamená konat vše podle své libosti bez ohledu na své okolí. Jsou přesvědčeni, že jsou centrem veškerého dění. Někteří citovaní autoři jsou toho názoru, že je nutný respekt k jakékoliv autoritě a zdůrazňují její potřebnost pro zdravý náhled na okolní svět a na poznání smyslu bytí. Ukazuje se, že je nanejvýš nutné, aby mládež znitřnila křesťanské hodnoty, které by jim měly být předávány v rodině i ve škole. Ve své práci jsem si dovolila upozornit na cestu, která k tomuto cíli vede.

V praktické části této práce jsem se zabývala důsledky krize rodiny a kladla jsem si otázku, jaký dopad má na dítě ztráta slušnosti, autority a úcty mezi rodiči při sporu o dítě?

Z kazuistik jednoznačně vyplynulo, že rodiče, kteří sami nerespektují autoritu a nechtějí přijmout názor druhého (druhý rodič, pedagogický pracovník) jsou pro dítě negativním vzorem a lze předpokládat, že i dítě bude mít problém s přijetím autority. Vlivem ztráty vzájemné úcty mezi rodinnými příslušníky selhaly veškeré hodnoty, které tento živý organizmus udržují v činnosti. Jsou to vzájemné pochopení, tolerance, úcta, obět'

Toto jsou hodnoty, které vymizely ze slovníku většiny dnešních lidí.

Druhou otázkou, zda je v možnostech sociálního pracovníka zmírnit negativní dopad na dítě, jsem chtěla zjistit systém pomoci při výchově. Hledala jsem tedy odpověď na otázku, jaká by měla být výchova, která by směřovala k navrácení těchto pojmů do mysli mladých lidí.

Domnívám se, že jsem touto prací dostatečně nastínila krizi autority a potřebu obohacení školních osnov o výuku duchovních hodnot i důležitosti respektování autority rodičů i výchovných pracovníků při výchově mladých lidí. Z celé této práce je patrné, že máme před sebou ještě mnoho práce a úsilí, které povedou k obnově lidských mravních hodnot při výchově, vedoucí ke zmírnění krize autority. Toto je alespoň mým zbožným přáním.

Seznam literatury

ARENDOVÁ, H., *Krise kultury*, Mladá Fronta, 1994, s. 21, 113, 114. ISBN

BIBLE, *Překlad 21.století*, Biblion, o.s., 2009, ISBN 978-80-87282-00-7

BOSCO, T.: *Dej mi duše*, Karmelitánské nakladatelství, 2006, ISBN 80-7192-882-8

BOWKER, J., *Bůh a jeho proměny v dějinách náboženství*, Knižní Klub, 2004. ISBN 80-242-1063-0

FERRERO, B.: *Vychovávej jako Don Bosco*, Portál, 2007, s. 20. ISBN 978-80-7367-294-2

FRANKL, E.V. *Vůle ke smyslu*, Brno, Cesta, 1997. ISBN 80-7295-084-3

FROMM, E., *Mít nebo být ?*, Praha, Aurora, 2001, s. 198. ISBN 80-7299-036-5

HONZÁK, R., NOVOTNÁ, V., *Krise v životě, život v krizi*, Praha, ROAD, 1994. ISBN 80-853-856-000

CHLUP, R.: *Pojetí duše v náboženských tradicích světa*, Praha: DharmaGaia, 2007, s. 203, ISBN 978-80-86685-82-3

KAFKA, B., *Kultura rozumu a vůle*, 6. vyd., Oloumouc, Votobia, 1999, s. 53, 163, 186, 218, 219, 259, 268. ISBN 80-902739-1-2

KAŠPARŮ M., *Katolický týdeník*, 2011, 22, s.5. ISSN

KOMENSKÝ, J.A.: *Obecná porada o nápravě věcí lidských*, Praha, Svoboda, 1992, s. 15. ISBN 978-80-239-8919-9

MATĚJČEK, Z., *Rodiče a děti*, 2.vyd., Praha, Avicenum, 1986, s. 175, 309. ISBN 08-086-89

PALOUŠ, R., *Čas výchovy*, 1. vyd., Praha, SPN, 1991. ISBN 80-04-25415-2

PATOČKA, J., *Péče o duši*, Oikoymenh, 1996. ISBN 80-86005-24-0

PELIKÁN, J., *Výchova pro život*. Praha, ISV, 2004. ISBN 80-86642-31-3

PELIKÁN, J., *Hledání těžiště výchovy*. Praha, Karolinum, 2007, s. 25, 30, 31, 111. ISBN 978-80-246-1265-2

PLHÁKOVÁ, A., *Učebnice obecné psychologie*, Praha, Academia, 2004, ISBN 80-200-1086-6

PROKEŠOVÁ, M., *Dítě a současný svět*, Olomouc, Repronis, 1999, s. 154. ISBN 80-86-122-48-4

RADIMSKÝ, J., RADVANOVÁ S., *Zákon o rodině, komentář*, Praha, Panorama, 1989. 11-123-89 TS 02/24

TEYBER, E., *Děti a rozvod: Jak pomoci dětem vyrovnat se s rozvodem rodičů*, Praha, Návrat domů, 2007. ISBN 978-80-7255-163-7

VALIŠOVÁ, A. aj., *Autorita ve výchově*. Praha, Karolinum, 1999, s. 97, ISBN 80-86-122-48-4

WARSHAK, R.A. *Rozvodové jevy*. Praha: Triton, 2003, s. 199, 365. ISBN 80-7254-439-X

Právní normy

Zákon č. 359/1999 Sb. z 9.12.1999, Zákon o sociálně právní ochraně dětí. In: Sbírka zákonů 30.12.1999, účinnost 1. dubna 2000, částka 111, ve znění pozdějších předpisů. Dostupné na Portálu veřejné správy ČR: <http://portal.gov.cz/wps/portal/s.155/6966/s.155/699/place>

Zákon č. 94/1963 Sb. ze 4.12.1963, Zákon o rodině. In: Sbírka zákonů 13.12.1963, účinnost 1. dubna 1964, částka 053 ve znění pozdějších předpisů. Dostupné na Portálu veřejné správy ČR: <http://portal.gov.cz/wps/portal/s.155/6966/s.155/699/place>

Elektronické zdroje

<http://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=Krise&oldid=7558384>

YMCA Orlová – Křesťanské sdružení mladých lidí, 2011 s. 1,2

<http://ymcaorlova.cz/index.php?h=129417604013836550m>

ELearningDO Škol, LMS Moodle

http://www.virtuniv.cz/images/2/27/12_eldos.pdf.

